

Bojkot Olimpijskih igara u Moskvi 1980. godine

Tekst kroz političku i sportsku optiku opisuje i analizira uzroke, razvoj, posljedice i učinke bojkota Olimpijskih igara u Moskvi 1980. godine. Donesen je pregled diplomatske aktivnosti administracije američkog predsjednika Jimmyja Cartera, koja je pokrenula i realizirala bojkot moskovskih Igara. Ukratko je prikazano na koji je način američka inicijativa bila primljena širom svijeta, pri čemu je nešto više pozornosti posvećeno držanju zapadnoeuropskih zemalja koje su figurirale kao važne Carterove saveznice te sportske velesile. Rad se bavi i odnosom državnih vlasti prema nacionalnim olimpijskim odborima, koji bi, načelno, morali djelovati neovisno o političkim okolnostima i pritiscima. Zasebno i nešto opširnije obrađeno je pozicioniranje Jugoslavije u okviru prelamanja zaoštrenih američko-sovjetskih odnosa na Olimpijskim igrama 1980, a takvo je pozicioniranje u korelaciji s jugoslavenskom nesvrstanošću te osjetljivim položajem između dvaju blokova. U konačnici, ocijenjena je kakvoća sportskih natjecanja na moskovskim Igrama, pritom vodeći računa o državama čiji su predstavnici zbog bojkota propustili nastupe u sovjetskoj prijestolnici.

Ključne riječi: *Olimpijske igre u Moskvi 1980, bojkot, SAD, Jimmy Carter, SSSR, Međunarodni olimpijski odbor, Michael Killanin, Jugoslavija*

Uvod

Osnivač Međunarodnog olimpijskog odbora (MOO) i „otac“ suvremenih Olimpijskih igara (OI) Pierre de Coubertin zamislio je Igre kao sportsku manifestaciju koja će zbližavati narode svijeta, imunu na vanjska uplitanja. No razvoj suvremenog olimpizma, rast njegove popularnosti te sve kvalitetnija i masovnija natjecanja učinili su OI primamljivim poligonom za različite vrste zloupotreba, među kojima i političke. MOO ne samo da ih nije uspijevaio spriječiti, već je za njih katkada bio (su) odgovoran, kao u slučaju berlinskih Igara iz 1936, organizacijski impresivnih, ali doživljenih ponajprije kao manifestacija koja je poslužila za ideološko učvršćivanje

nacionalsocijalizma u Njemačkoj te njegovu promociju i afirmaciju pred međunarodnom zajednicom.¹

U vrijeme Hladnog rata sportska su nadmetanja postala još jednom od područja u kojima su supersile, SAD i SSSR, nastojale demonstrirati nadmoć, a glavnim i najvažnijim hladnoratovskim sportskim bojištem postale su upravo Olimpijske igre. „Olimpijski“ Hladni rat počeo je s Igrama u Helsinkiju 1952. godine, prvima na kojima je nastupio i SSSR, koji se odmah nametnuo kao olimpijska supersila.² Amerikanci i Sovjeti su se otada počeli izmjenjivati na prvom i drugom mjestu ljestvice najuspješnijih zemalja sudionica na ljetnim OI, sve do Igara u Montrealu 1976, kada su se na drugo mjesto, iza sovjetskih a ispred američkih, smjestili istočnonjemački olimpijci.³ Razinu pozornosti i važnosti koju su SAD pridavale Igrama ilustrira i podatak da su se američki gradovi tijekom Hladnoga rata svaki put kad je to bilo moguće kandidirali za domaćinstvo i ljetnih i zimskih OI. S druge strane, Sovjeti su se prvi put kandidirali za domaćinstvo ljetnih OI 1976, no moskovsku kandidaturu porazila je montrealaska. U sljedećem su pokušaju bili bolje sreće – na 75. zasjedanju MOO-a u Beču, Moskva je 23. X. 1974. porazila Los Angeles, te je izabrana za domaćina Igara 1980. godine. Na istom je zasjedanju za domaćina ZOI 1980. izabran američki Lake Placid koji nije imao protukandidata.⁴ Kako dobivanje domaćinstva velikih sportskih natjecanja nerijetko korelira s političkom i(li) ekonomskom liberalizacijom zemlje domaćina te njezinim članstvom u različitim političkim i trgovinskim organizacijama,⁵ moguće je na sličan način promatrati i MOO-ov izbor Moskve. S obzirom da je SSSR u vrijeme odabira domaćina (i dalje) bio totalitarna komunistička diktatura s jednopartijskim političkim sustavom i planski ustrojenom privredom, ne može se govoriti o unutrašnjopolitičkoj ili ekonomskoj liberalizaciji te supersile. No razlog dodjeljivanja Igara Moskvi moguće je pronaći u sovjetskoj vanjskoj politici. To bi značilo da se dodjeljivanje domaćinstva Sovjetima može protumačiti kao svojevrsnu nagradu za politiku detanta – miroljubive koegzistencije i popuštanja napetosti u odnosima sa SAD-om. Tadašnji predsjednik MOO-a Michael Morris, barun od Killanina, Irac nacionalnošću a Britanac plemićkom titulom, kasnije je tvrdio da su članovi MOO-a koji su glasovali za dodjeljivanje domaćinstva SSSR-u smatrali da su takvim izborom podržali miroljubivu koegzisten-

1 Marijan Boršić, *Od Atene do Atene: Ljetne olimpijske igre 1896.–2004.*, Zagreb 2004, 63-64; Graham Scambler, *Sport i društvo: historija, moć i kultura*, Beograd 2007, 89, 93-94, 97-102.

2 Boršić, n. dj., 79-80, 86.

3 Iako MOO ljestvice osvojenih medalja ne vodi na nacionalnom kriteriju, tablice i pregledi najuspješnijih zemalja na svakim pojedinim OI dostupne su na brojnim internetskim stranicama. Izdvajam 3 kojima sam se služio pri izradi ovog rada: <http://olympia statistik.de>; http://en.wikipedia.org/wiki/Olympic_medal_table; <http://www.sports-reference.com/olympics/summer>, sve navedene poveznice pregledane 25. VIII. 2013.

4 <http://www.aldaver.com/votes.html>, 22. V. 2013; *Olympic Review*, Lausanne, br. 85-86, studeni–prosinac 1974, 588-589.

5 Andrew K. Rose, „Why bid for the Olympic Games?“, 2009. (<http://www.voxeu.org/article/why-bid-olympic-games>, 1. IX. 2013).

ciju supersila. Ipak, ne smije se smetnuti s uma ni MOO-ovu politiku rotacije kontinentalna domaćina OI kao i politiku izbjegavanja mogućnosti da ista zemlja u istoj godini ugosti i zimske i ljetne Igre.⁶

No kvaliteta odnosa između Moskve i Washingtona će se postupno pogoršavati, da bi potkraj 1979. došlo i do kraha politike detanta. SSSR je na Božić 1979. otpočeo s agresijom na susjedni i nesvrstani Afganistan, u kojemu su od državnog udara u travnju 1978. na vlasti bili pripadnici Khalqa, radikalnije struje afganistanskih komunisti. Sovjetska je intervencija rezultirala rušenjem te vlade i postavljanjem nove koju su činili pripadnici Parchama, umjerenijeg krila afganistanskih komunisti. Radilo se o prvoj sovjetskoj invaziji izvan granica Varšavskoga pakta, koja je izazvala oštru reakciju SAD-a. Administracija američkog predsjednika Jimmyja Cartera usvojila je paket protumjera kao odgovor na sovjetsku agresiju te pozvala međunarodnu zajednicu da se pridruži SAD-u u osudama intervencije i prakticiranju predloženih protumjera. Jedna od tih protumjera bila je najava mogućnosti bojkota Olimpijskih igara u Moskvi. Tako se slom detanta odrazio i na sport, odnosno na najveću sportsku priredbu. Iako su supersile koristile i ranije Igre kao hladnoratovski politički poligon, „olimpijski“ Hladni rat kulminirat će upravo s moskovskim Igrama 1980, s bojkotom kao najizraženijim oblikom upliva politike u olimpiizam. Pitanje (ne)odlaska na OI u Moskvu postalo je jedna od najvažnijih tema međunarodne politike u prvoj polovici 1980. godine, tema kojom su se bavili mnogi svjetski predsjednici, premijeri i ministri.

Siječanjski potezi Bijele kuće – od najave do službenog poziva na bojkot

Na Zapadu se nezadovoljstvo činjenicom da će se Igre održati u Moskvi osjećalo i nekoliko godina uoči njihova početka, a moglo se čuti i pozive na bojkot ili promjenu grada domaćina.⁷ No izgledno je da se o takvim inicijativama ne bi ozbiljnije raspravljalo niti bi one rezultirale nečim konkretnim da SSSR nije okupacijom Afganistana izazvao opće zaoštavanje u međunarodnim odnosima.

Na samom početku 1980. godine *New York Times* izvijestio je da je zapadnonjemački predstavnik Rolf Pauls na hitnom sastanku vijeća NATO-pakta u Bruxellesu predložio razmatranje mogućnosti bojkota moskovskih OI ukoliko Sovjeti ne povuku vojsku iz Afganistana. No već idućeg dana, 2. I., u *Washington Postu* moglo se pročitati da je glasnogovornik zapadnonjemačke vlade demantirao te tvrdnje. Predsjednik

6 Nicholas Evan Sarantakes, *Dropping the Torch: Jimmy Carter, the Olympic Boycott, and the Cold War*, New York 2011, 42-43.

7 David Miller, *The Official History of the Olympic Games and the IOC: Athens to Beijing, 1894–2008*, Edinburgh–London 2008, 224; Sarantakes, n. dj., 43-44; Marko Orlandić, jugoslavenski veleposlanik u SSSR-u 1979–1982, u memoarima navodi da je Amerikancima sovjetska intervencija u Afganistanu „došla kao poručena“ da opravdaju bojkot moskovskih OI, o kojemu su i ranije razmišljali. Vidi: Marko Orlandić, *U predvečerje sloma: Sjećanja jugoslovenskog ambasadora u Moskvi 1979–1982*, Podgorica 2002, 304.

MOO-a Michael Killanin obećao je da će se oduprijeti bilo kakvom političkom uplitanju u OI. Oglasili su se i neki nacionalni olimpijski odbori (OO). Izvršni predsjednik američkog OO-a (USOC) Don Miller usprotivio se političkoj zloupotrebi olimpijskog pokreta, odnosno mogućnosti neodlaska američkih sportaša u Moskvu. Isti su stav zauzeli predsjednici važnijih zapadnoeuropskih OO-a: Willi Daume (Zapadna Njemačka), Denis Follows (Velika Britanija) i Franco Carraro (Italija).⁸

Američki predsjednik Jimmy Carter zapisao je 2. I. 1980. u dnevnik da je sa suradnicima dugo raspravljao o OI, nakon čega je odlučio izaći s izjavom iako definitivnu odluku još nije donio. U memoarima navodi da je smatrao kako bi bojkot Sovjetima nanio težak udarac, jer Moskva Igre prvenstveno doživljava kao ideološki trijumf i potvrdu pred svijetom da SSSR baštini antički olimpijski duh. Znao je da se SAD-u u bojkotu mora pridružiti mnogo zemalja kako bi ideja bila uspješno realizirana, pa je bio mnogo odlučniji u primjeni diplomatskih, vojnih i ekonomskih mjera kao odgovora na sovjetsku intervenciju. Njegovi bliski suradnici bili su podijeljeni u mnogim aspektima u vezi eventualnog bojkota (treba li i kada pokrenuti akciju u tom smjeru, treba li ju i kako kombinirati s drugim oblicima sankcije SSSR-u itd.).⁹

U obraćanju naciji povodom sovjetske okupacije Afganistana, Carter je 4. siječnja 1980. prvi put službeno kao jednu od protumjera spomenuo mogućnost bojkota OI. Sljedećih su dana o toj temi govorili i drugi visoki američki dužnosnici. Potpredsjednik SAD-a Walter Mondale predložio je da se MOO-u istakne zahtjev za premještanjem OI u neki drugi grad, spomenuvši kao rješenja Montreal i München, dok je državni tajnik Cyrus Vance izjavio da SAD ne bi trebale sudjelovati na OI ukoliko se SSSR do 15. II. ne povuče iz Afganistana. Carterova je administracija izrazila spremnost da i financijski pomogne održavanje OI na nekoj drugoj lokaciji. No jedini koji su mogli odlučivati o nastupu američkih sportaša u Moskvi bili su predstavnici USOC-a i nacionalnih sportskih saveza, a oni su smatrali da je predsjednikova najava „suprotna olimpijskom duhu“. Don Miller je rekao da vlada nema pravo narediti bojkot, što je protumačeno kao najava da bi se USOC mogao oglušiti na Carterov prijedlog. Nasuprot takvim prognozama, njujorški dopisnik beogradske *Politike* Jurij Gustinčić u broju od 19. I. ocijenio je dobrima izgleda da Amerikanci ne sudjeluju na Igrama, jer smatraju da bi upravo bojkotom zadali najjači udarac Sovjetima, kojima domaćinstvo OI puno znači u psihološkom i političkom smislu.¹⁰

Iako je u memoarima zapisao da se mnogo konzultirao sa savjetnicima, šefovima drugih država i čelnicima američkih sportskih organizacija, Carter nije kontaktirao predsjednika MOO-a Killanina, predsjednika Organizacijskog odbora OI 1984.

8 <http://www.sportshistorytoday.com/carter-announces-olympic-boycott>, 25. VIII. 2013; *Vjesnik*, 4. I. 1980, 9; *Sportske novosti* (dalje: *SN*), 8. I. 1980, 7.

9 Jimmy Carter, *Keeping Faith: Memoirs of a President Jimmy Carter*, Toronto–New York–London–Sydney 1982, 474–476; Sarantakes, n. dj., 80–81.

10 Address to the Nation on the Soviet Invasion of Afghanistan, 4. I. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=32911>, 29. I. 2013); *Vjesnik*, 7. I. 1980, 1; 12. I. 1980, 3; 18. I. 1980, 2; *SN*, 19. I. 1980, 15; 22. I. 1980, 2.

Petera Ueberrotha, ali ni neke od političkih čelnika zemalja koje su figurirale kao američke saveznice. Njegov savjetnik Lloyd Cutler upozorio ga je da bi bojkot mogao dovesti do propasti suvremenih OI. Unatoč tome, Carter je odlučio zaoštriti stav – 20. I. u televizijskoj emisiji *Meet the Press* službeno je najavio bojkot moskovskih Igara te obavijestio javnost da je predsjednika USOC-a Roberta Kanea pismeno pozvao da podrži inicijativu. Poruka poput te upućene Kaneu poslana je brojnim svjetskim državicima. Carter je u njezinu tekstu obrazložio stavove administracije o sovjetskoj agresiji kao ozbiljnoj prijetnji svjetskom miru, podsjetivši da je Opća skupština UN-a sa 104 glasa za i samo 18 protiv usvojila rezoluciju kojom je agresija osuđena. Kako je SSSR organizaciji OI pridavao i veliku političku važnost, pisao je dalje, premještanje Igara bi sovjetskom stanovništvu poslalo poruku da se većina zemalja protivi politici njihove vlade. Stoga je tražio da USOC, u suradnji s OO-ima drugih zemalja, predloži MOO-u premještanje ili otkazivanje predstojećih ljetnih OI ukoliko SSSR za mjesec dana ne povuče trupe iz Afganistana. Istaknuo je da bi u slučaju da MOO taj prijedlog odbije, USOC i Odbori zemalja koje dijele američke stavove trebali bojkotirati moskovske OI i organizirati paralelne Igre. Međunarodnu je zajednicu pozvao da podrži ideju o održavanju svih budućih Igara na istom mjestu – u Grčkoj u slučaju ljetnih OI, dok bi se za zimske trebalo pronaći prikladnog domaćina. Zaključio je da su ovakvi potezi nužni za očuvanje nacionalne sigurnosti i svjetskog mira te kažnjavanje sovjetske agresije koja uništava međunarodno prijateljstvo i dobru volju, vrijednosti koje olimpizam nastoji razvijati.¹¹

Iz USOC-a su upozoravali da bi se bojkot OI u Moskvi mogao negativno odraziti na nadolazeće ZOI u Lake Placidu i na OI u Los Angelesu 1984, te da bi čak mogao rezultirati krahom olimpijskog pokreta. Kane je izjavio da „bojkot nudi samo izolaciju“. U govoru pred Odborom za odnose s inozemstvom američkog Kongresa upozorio je da će OI biti zauvijek uništene u slučaju njihova premještanja, otkazivanja ili američkog bojkota. Sportaši su pozvani na smirenost i nastavak treninga. Ipak, i Kane i Don Miller naznačili su da će USOC slijediti preporuke Bijele kuće. Njihovo protivljenje Carterovim namjerama nije imalo nikakvu težinu. *Vjesnikov* dopisnik iz SAD-a Dražen Vukov Colić prenio je 24. I. ocjenu neimenovana člana USOC-a da će se ta organizacija teško moći usprotiviti konačnoj odluci Carterove administracije. Dopisnik je, ispostavit će se, krivo ocijenio da su nade za uspjeh bojkota male.¹²

Predsjednik MOO-a Killanin istaknuo je da Carterova namjera iskorištavanja OI u političke svrhe može rezultirati isključivo štetnim posljedicama po američki i svjetski sport. Odlučno je replicirao da će se Igre održati „u Moskvi ili nigdje“, a sovjetski su mediji zadovoljno prenijeli tu izjavu. U SSSR-u su se uoči Carterova službenog poziva ponašali kao da se ništa naročito ne događa. Kremlj nije očekivao nikakav bojkot, te je nespremno dočekao inicijativu službenog Washingtona. Mediji su izvještavali tek da

11 1980 Summer Olympics Letter to the President of the U.S. Olympic Committee on the Games To Be Held in Moscow, 20. I. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=33059>, 25. VIII. 2013); Carter, n. dj., 481; Sarantakes, n. dj., 79, 81, 93-95.

12 *Vjesnik*, 23. I. 1980, 1; 24. I. 1980, 2; *SN*, 25. I. 1980, 2; Sarantakes, n. dj., 107.

SAD pritišće svoje saveznike da ne sudjeluju na Igrama, čemu se većina međunarodne zajednice protivi. Nakon 20. I., službeni sovjetski stav o ovom pitanju išao je u smjeru kritike SAD-a zbog pokušaja uništenja moskovskih OI, što je Kremlj navodio kao politiku suprotnu ideji svjetskog mira, međunarodne suradnje i detanta. Zemlje sovjetskog bloka slijedile su ovu političku liniju. No unatoč potezima Bijele kuće, sovjetski su se sportaši nastavili pripremati za ZOI u Lake Placidu. Moskovski dopisnik sarajevskog *Oslobođenja* Drago Soldo javio je da Sovjeti i nakon Carterova poziva nastoje održati atmosferu koja bi sugerirala da moskovske OI nisu ničim dovedene u pitanje, te ističu da poziv na bojkot nije naišao na podršku koju je američka administracija očekivala. Kao dokaz besperspektivnosti bojkota istaknuli su prijateljske hrvačke mečeve s Amerikancima, održane usprkos protivljenju State Departmenta. Poput Solde, i *Vjesnikov* moskovski dopisnik Milan Bekić prenio je da se u SSSR-u „ne dramtiziraju [...] pritisci oko Olimpijade“, no dodavši kako se ipak osjeća da „neprijatnosti više u zraku“.¹³

Nakon razmatranja Carterova prijedloga, USOC je krajem siječnja odlučio zatražiti od MOO-a premještanje ili otkazivanje Igara, ali se ogradio od bojkota i naveo da se američki sportaši nastavljaju pripremati za OI. Ishod sjednice USOC-a opisan je kao kompromisno rješenje između stavova Carterove administracije s jedne, i stavova sportskih organizacija, dužnosnika i sportaša s druge strane. Kongres je 24. I. s 386 glasova za i 12 protiv usvojio rezoluciju kojom će od MOO-a tražiti premještanje, odgodu ili otkazivanje Igara, a u slučaju odbijenice američke sportaše i građane pozvat će se da bojkotiraju OI. Rezoluciju je 29. I. prihvatio i Senat, a rezultat glasovanja bio je gotovo jednako uvjerljiv kao u Kongresu – 88:4. Rezultati brojnih anketa pokazali su da ogromna većina američkih građana podržava Cartera. Predsjednikov savjetnik Lloyd Cutler, koordinator akcija Bijele kuće oko moskovskih OI, pokušao je 2. II. nagovoriti Killanina da se Igre otkažu ili odgode, no predsjednik MOO-a odlučno je odbacio takav prijedlog. S druge strane, sovjetski su olimpijci s Crvenog trga ispraćeni na ZOI u Lake Placid. Tom je prilikom sovjetski OO podsjetio da sport treba odvojiti od politike, te pozvao MOO, nacionalne OO-e, sportske saveze i sve ljude dobre volje da se suprotstave eventualnom bojkotu, preseljenju ili otkazivanju moskovskih Igara.¹⁴

Očekivani ishodi: MOO ne popušta Carteru, USOC da

U Lake Placidu, mjestišcu u američkoj saveznoj državi New York i domaćinu nadolazećih ZOI, od 10. do 12. II. održana je 82. sjednica MOO-a na kojoj je razmatrano moskovsko domaćinstvo ljetnih OI. Killanin je uoči njezina održavanja izjavio da olimpijski pokret proživljava najkritičnije trenutke u svojoj povijesti, pa je i sjednicu najavio

13 *Vjesnik*, 22. I. 1980, 3; 24. I. 1980, 2; 29. I. 1980, 3; *SN*, 19. I. 1980, 15; 22. I. 1980, 2; 25. I. 1980, 2; *Olympic Review*, br. 147, siječanj–veljača 1980, 37; Sarantakes, n. dj., 104–105.

14 *Vjesnik*, 28. I. 1980, 3; 30. I. 1980, 3; 13. II. 1980, 9; *SN*, 29. I. 1980, 2; 2. II. 1980, 2; Sarantakes, n. dj., 103–104, 114–115.

kao „najkritičniju“. Susreo se s Robertom Kaneom i Donom Millerom, koji su mu rekli da su prosvjedovali protiv miješanja državnih vlasti u poslove USOC-a. Potpredsjednik MOO-a i Organizacijskog odbora moskovskih Igara Vitalij Smirnov Carterovu je inicijativu okarakterizirao kao grubo kršenje Olimpijske povelje koje bi moglo dovesti do izbacivanja SAD-a iz olimpijskog pokreta, čija pravila strogo zabranjuju izostajanje s OI zbog političkih, vjerskih, društvenih i ekonomskih razloga.¹⁵

Zasjedanje MOO-a proteklo je u „izrazito politiziranoj atmosferi i povišenoj napetosti“. Killanin je u uvodnom govoru podsjetio da je odluka iz 1974. o dodjeljivanju domaćinstva zimskih Igara Lake Placidu i ljetnih Moskvi širom svijeta pozdravljena kao znak međusobnog razumijevanja, te se mora poštivati iako su se političke okolnosti promijenile. Apelirao je da se OI ne koriste kako bi podijelile već kako bi ujedinile svijet. Sjednica je službeno otvorena oštrim govorom američkog državnog tajnika i počasnog predsjednika USOC-a Cyrusa Vancea, koji je žestoko osudio mogućnost da se Igre održe u „zemlji koja vrši invaziju“ i predložio da se ubuduće održavaju u Grčkoj, naglasivši da će američko nesudjelovanje na OI u Moskvi zapravo sačuvati važnost olimpizma. David Miller navodi da je Killanina posebno uznemirilo Vanceovo citiranje sovjetskog dokumenta u kojemu se isticalo da je dobivanje domaćinstva OI potvrda ispravnosti sovjetske politike. U skladu s očekivanjima i isprovocirani Vanceovim nastupom, 73 delegata MOO-a, među kojima i dvojica Amerikanaca, jednoglasno su odlučili da Moskva ostaje domaćin Igara. Naznačeno je da je MOO obavezan poštovati Olimpijsku povelju, baš kao i nacionalni OO-i, jedini koji imaju pravo odlučiti hoće li se ili neće sudjelovati na OI. Supersile su pozvane da dijalogom riješe probleme. Svjesni teške situacije u kojoj su se našli dužnosnici USOC-a, Killanin i drugi istaknuti članovi MOO-a bili su zadovoljni nastupom predsjednika USOC-a Roberta Kanea, iako je on na zasjedanju podržao Carterov prijedlog za premještanjem Igara. Čestitali su mu i izrazili divljenje zbog načina na koji se USOC nosi s iznimno osjetljivom situacijom u kojoj se našao zahvaljujući pritisku državnih vlasti. Usto, MOO je od sovjetskog OO-a i moskovskog Organizacijskog odbora zatražio da obavijeste svoju vladu o razlozima koji su brojnim nacionalnim OO-ima stvorili teškoće u vezi nastupa na Igrama. O trajnom grčkom domaćinstvu budućih OI nije se raspravljalo, no Killanin je taj prijedlog nazvao „projektom budućnosti“. Sovjetski su mediji slavodobitno izvijestili o „propasti američke diverzije“ i „pokušaja miniranja olimpijskog sporta“, dok je tajnik za tisak Bijele kuće Jody Powell izjavio da u aktualnim okolnostima američki predsjednik, Kongres i narod nisu skloni nastupu nacionalnih olimpijaca u Moskvi. U tim danima, sredinom veljače, činilo se da će 20-ak zemalja bojkotirati Igre, a još ih je 30-ak pokazivalo sklonost takvoj odluci. Uvjeranost u američki bojkot zorno ilustrira i potez jednog od najvažnijih američkih sportskih saveza, plivačkog, koji je ne čekajući odluku USOC-a odredio da će nacionalno plivačko prvenstvo početi 29. VII, u vrijeme trajanja moskovskih Igara. Kad je 20. II. istekao jednomjesečni rok koji je

15 SN, 8. II. 1980, 2; Miller, n. dj., 225.

Carterova administracija ostavila Sovjetima za povlačenje iz Afganistana, Predsjednik je još jednom pozvao USOC da izglasa bojkot, a ocjenjivalo se da će se to i dogoditi. Naime, iako su ZOI u Lake Placidu i senzacionalni trijumf američkih hokejaša nad sovjetskim doveli do promjene raspoloženja američke javnosti, bojkot je i dalje uživao podršku većine ispitanika različitih anketa, doduše, osjetno manju nego što je to bio slučaj u siječnju.¹⁶

Većina američkih sportaša nije bila zadovoljna (anti)olimpijskom politikom Bijele kuće, te je već u siječnju, odmah nakon prvih najava bojkota, počelo izražavanje nezadovoljstva. Podršku su im pružili i mnogi bivši američki olimpijci i drugi sportski velikani. Kad je Carter 25. II. u Bijeloj kući primio članove nacionalne olimpijske reprezentacije iz Lake Placida, Eric Heiden, peterostruki olimpijski pobjednik u brzom klizanju na netom okončanim ZOI, rekao mu je da se sportaši protiv bojkota te mu predao peticiju koju su potpisali američki sudionici ZOI. Ipak, dobar dio ekipe iz Lake Placida nije potpisao tu peticiju, među njima i „zlatni“ hokejaši. Sportaše koji su se pripremali za nastup u Moskvi Carter je primio 21. III. Elaborirao im je stavove administracije o sovjetskom domaćinstvu Igara, rezolutno najavio američki bojkot i pozvao na razumijevanje takve odluke. Istaknuo je da je Vlada u mogućnosti sportašima uskratiti putovnice kako bi ih spriječila da nastupe na Igrama. Predsjednikovi su gosti po izlasku iz Bijele kuće bili podijeljeni – 44 ih se izjasnilo protiv bojkota, 29 ga je podržalo, a 24 su ostala neopredijeljena. Savjetodavni odbor sportaša pri USOC-u predložio je „kontrolirani prosvjed“ – američki bi sportaši nastupili u sovjetskoj prijestolnici, ali bi bojkotirali ceremonije otvaranja, zatvaranja i dodjele medalja, te ne bi razgledavali grad, već bi boravili samo u olimpijskom selu i na terenima za trening. Predsjednica Savjeta Anita Defrantz istaknula je da je američki nastup na OI izvrsna prilika za mirnu demonstraciju usred Moskve, što će putem TV-prijenosa popratiti čitav svijet.¹⁷ No Bijela kuća nije bila spremna popustiti.

Nemajući povjerenja u USOC, administracija je pojačavala pritisak s približavanjem njegove odlučujuće sjednice u Colorado Springsu 12. IV, na kojoj je Carterov naum konačno ostvaren. S jedne strane suočeni s mogućnošću uništenja nacionalnog OO-a u slučaju inzistiranja na olimpijskim principima, a s druge svjesni da podrška Bijeloj kući otvara vrata mnogim pogodnostima, u prvom redu financijskima, 275 članova USOC-a je s ukupnih 1604:797 glasova prelomilo da se američki sportaši neće natjecati na moskovskim Igrama. Izvjestitelji su javljali da je na „dramatičnom“ sastanku bilo i suza, te osuda i sovjetske i američke politike. Kane je okupljenim novinarima izrazio zadovoljstvo ishodom glasanja, dodavši da mu je žao sportaša koji

16 Sarantakes, n. dj., 123-126, 132-133; Miller, n. dj., 223, 225-226; *SN*, 11. II. 1980, 7; 14. II. 1980, 7, 10; 16. II. 1980, 15; 22. II. 1980, 7; *Vjesnik*, 13. II. 1980, 1, 9; 14. II. 1980, 1, 3, 9; *Olympic Review*, br. 149, ožujak 1980, 109-111.

17 *Vjesnik*, 24. I. 1980, 2; 24. III. 1980, 10; *SN*, 27. II. 1980, 15; 20. III. 1980, 15; 25. III. 1980, 2; Remarks to Representatives of U.S. Teams to the 1980 Summer Olympics, 21. III. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=33171>, 13. VIII. 2013); Sarantakes, n. dj., 88-89, 99, 106-107, 109, 111, 135-136, 174, 230-231.

su time pogođeni. Smatra se da bi u slučaju donošenja drukčije odluke Carter sportašima uskratio putovnice, smanjio novčanu pomoć USOC-u i uveo visoke poreze na rad amaterskih sportskih organizacija, čime je uoči 12. IV. prijetio. Pojačao se strah da bi američko *ne* moskovskim Igrama moglo ugroziti losanđeleske OI 1984, no Killanin je uvjerio Petera Ueberrotha, predsjednika losanđeleskog Organizacijskog odbora, da ugovor i dalje vrijedi. U SSSR-u je objava bojkota izazvala iznenađenje, oštre kritike i osude, a tamošnji su mediji posebno isticali da je „ilegalna i nepravedna“ odluka USOC-a donesena pod političkim pritiskom koji je dio Carterove kampanje za američke predsjedničke izbore potkraj godine. Najavljeno je da će se sovjetski predstavnici na sljedećoj sjednici MOO-a zauzeti za isključenje SAD-a iz MOO-a te premještanje sljedećih OI iz Los Angelesa, a ukoliko MOO ne usvoji takvu odluku, valja očekivati sovjetski protubojkot. Iz Moskve su poručili da će se Igre održati i bez SAD-a, a na njima će sudjelovati sportaši iz više od 100 zemalja. Odluku USOC-a kritizirali su i predstavnici zapadnoeuropskih OO-a, koji su je također ocijenili kao popuštanje političkom pritisku američke vlade. Predsjednik britanskog OO-a (BOA) Denis Follows naglasio je da je američkim bojkotom devalvirana vrijednost olimpijskih medalja, s čime se složio i predsjednik talijanskog OO-a (CONI) Franco Carraro, koji je izjavio i da strahuje za budućnost olimpijskog pokreta. Killanin je bezuspješno pokušao spasiti Igre sastankom sa sovjetskim vođom Leonidom Brežnjevim u Moskvi 7. V. te Carterom u Bijeloj kući 16. V. Sovjete je pesimistično upozorio da ne trebaju očekivati sudjelovanje više od 50 zemalja na OI. Tražio je i da se SSSR javno izjasni o partijskom priručniku koji domaćinstvo Igara povezuje s ispravnošću sovjetske vanjske politike, i koji su Amerikanci rado citirali. Brežnjev mu je uzvratio da ne vidi ništa sporno u toj tvrdnji, potpredsjednik sovjetske vlade i predsjednik Organizacijskog odbora OI Ignjatij Novikov dodao je da se radi o internom dokumentu, a sovjetska javna reakcija je izostala. S Carterom je predsjednik MOO-a razgovarao o „budućnosti olimpijskog pokreta“ i o OI u Los Angelesu. Domaćinu je rekao da je bilo „nemoguće“ odgoditi ili otkazati moskovske Igre. Carter je još jednom obrazložio svoje stavove, dodavši da će i dalje podupirati USOC, MOO i olimpizam, a ponudio je i pomoć u vezi održavanja svih predstojećih OI u Grčkoj, ako MOO usvoji taj prijedlog. Irac je stekao dojam da glavnu riječ u američkoj administraciji ne vodi Carter već njegovi savjetnici Lloyd Cutler i Zbigniew Brzezinski. Svega nekoliko dana nakon posjeta Bijeloj kući, Killanin je poslije „pažljivog razmatranja problema koji očekuju međunarodni sport“ najavio da će nakon OI u Moskvi napustiti funkciju predsjednika MOO-a, koju je obnašao od 1972. godine. Istaknuo je da to ne čini zbog zdravstvenih razloga, no dodavši da „mi nije naročito stalo da dobijem još jedan srčani udar kao rezultat svih ovih pritisaka“.¹⁸

18 *Vjesnik*, 14. IV. 1980, 3; 16. IV. 1980, 1, 3; 20. IV. 1980, 7; 21. V. 1980, 9; *SN*, 16. IV. 1980, 15; *Borba*, 14. IV. 1980, 13; 21. V. 1980, 13; *Olympic Review*, br. 151, svibanj 1980, 229-230; Sarantakes, n. dj., 183-193, 220-224; Miller, n. dj., 226-227.

Reakcije međunarodne zajednice

Američka administracija vodila je aktivnu politiku kako bi u svoj (anti)olimpijski projekt uključila što je više moguće saveznika, no stav službenog Washingtona izazivao je oprečne reakcije širom svijeta. S obzirom da je odluka o nastupu na Igrama službeno u domeni nacionalnih OO-a, a njihovi su predstavnici, u skladu s Olimpijskom poveljom, uglavnom bili pobornici sudjelovanja na Igrama, državne su se vlasti u mnogim zemljama nastojale uključiti u proces odlučivanja pa su se neki OO-i našli pod snažnim pritiscima vlada, koje su različitim manevrima nastojale isposlovati bojkot. Politička podrška Bijeloj kući iz brojnih je zemalja počela stizati već u siječnju, no s konačnim se odlukama uglavnom čekalo sve dok USOC nije službeno proglasio američki bojkot i tako pokrenuo lavinu otkaza. Naime, Sovjeti su početkom travnja, nekoliko dana uoči USOC-ova odlučujućeg zasjedanja, objavili da je tek 6 zemalja najavilo da neće sudjelovati na Igrama¹⁹, no taj je broj otada počeo ubrzano rasti, pa je novi američki državni tajnik Edmund Muskie 20. V. zadovoljno izjavio da se u Moskvi neće održati OI nego „obično sportsko natjecanje“²⁰.

Carterova je administracija puno nade polagala u svoje zapadnoeuropske saveznike. No dok je dobar dio tamošnjih političara opravdao povjerenje Washingtona, s nacionalnim je OO-ima situacija bila drukčija: većina ih nije podlegla preporukama, sugestijama i pritiscima svojih vlada da se ne ide u Moskvu, te se može reći da je inicijativa Bijele kuće u Europi prošla relativno neuspješno. Sarantakes ističe da su Carter i njegovi suradnici pokazali nerazumijevanje načina funkcioniranja olimpijskog pokreta smatrajući nacionalne OO-e redom ovisnima o državnim vlastima. U slučaju zemalja Varšavskog pakta i siromašnih zemalja Trećeg svijeta to je i bilo točno, no zapadnoeuropski su OO-i spadali u sasvim drugu kategoriju, a upravo su oni, smatra Sarantakes, odredili sudbinu bojkota.²¹

Bijela kuća je jednog od najvjernijih saveznika imala u britanskoj vladi na čelu s premijerkom Margaret Thatcher. Ona je u memoarima zabilježila da je s Carterom telefonski razgovarala 28. XII. 1979, te je bila odlučna slijediti sve američke mjere protiv sovjetske intervencije u Afganistanu. Navodi da je, poput Cartera, bila sigurna da bi najučinkovitija mjera bila „spriječiti Sovjete da nadolazeće moskovske OI iskoriste u propagandne svrhe“. Nasuprot Premijerkinoj čvrstoj podršci Washingtonu, predsjednik britanskog OO-a (BOA) Denis Follows priklonio se Killaninovu „u Moskvi ili nigdje“ stavu. Thatcher je 22. I. pismeno zatražila od Followsa da MOO-u predloži promjenu domaćina, ističući da je Vlada spremna snositi dio troškova u slučaju premještanja OI u neki drugi grad. On je odgovorio da će MOO-u prenijeti njezinu poruku, ali i dodao da osobno ne može poduprijeti takvu inicijativu bez odobrenja članova BOA-e. Dužnosnici britanskih sportskih organizacija izrazili su nezadovoljstvo

19 *Vjesnik*, 7. IV. 1980, 16.

20 *Vjesnik*, 21. V. 1980, 12.

21 Sarantakes, n. dj., 121, 177.

Vladinim držanjem, a bojkotu su se usprotivili i oporbeni laburisti te pojedinci iz Gornjeg doma britanskog parlamenta. Premijerka je ubrzo poručila da iako se protivi održavanju Igara u Moskvi, neće pritiskati i(li) sprečavati sportaše da nastupe na OI. Ne čekajući USOC, BOA je konačnu odluku donijela 25. III. Prethodno je Vlada, unatoč Premijerkinim najavama da to neće činiti, vršila jak pritisak kako bi se nacionalni OO opredijelio za bojkot, koji je dobio podršku i u parlamentu (315:147 glasova). Ipak, za razliku od Cartera, Thatcher nije namjeravala aktivirati pravne mehanizme kojima bi britanskim sportašima uskratila nastup na OI. Ministar za okoliš Michael Heseltine istaknuo je da Vlada očekuje da se sovjetsku agresiju na Afganistan kazni i sportskim sankcijama te da neće izdvojiti financijska sredstva za olimpijce ukoliko ih BOA pošalje u Moskvu. Follows je uoči odlučujuće sjednice obavijestio članove Odbora da je primio Premijerkinu „prilično teško pismo“, jedno od ukupno 4 kojima je Thatcher tražila izglasavanje bojkota. BOA-i se s istim ciljem 3 puta obraćao i ministar vanjskih poslova Peter Carrington. Unatoč pritisku, na zasjedanju su se predstavnici 15 od 19 sportskih saveza opredijelili za nastup britanskih olimpijaca na Igrama, samo se jedan savez tome usprotivio, a ostali su tražili odgodu odluke. Sudeći prema anketama, većina je Britanaca podržavala nastup nacionalnih olimpijaca u Moskvi. Ipak, s obzirom da je BOA prilikom donošenja odluke ostavila otvorenom mogućnost ponovnog razmatranja bojkota u slučaju promjene međunarodnih okolnosti, Vlada je nakon USOC-ova izglasavanja bojkota smatrala da bi nacionalni OO trebao revidirati stav. BOA je to odbila, pa se vlast okrenula sportašima, želeći ih navesti da sami odluče propustiti nastup u sovjetskoj prijestolnici.²²

Scenariji u kojima su nacionalni OO-i poslali sportaše na OI usprkos preporukama i pritiscima državnih vlasti da se bojkotira odigrali su se i u Italiji, Španjolskoj, Portugalu, Nizozemskoj, Belgiji, Luksemburgu i Irskoj. Pokušajima utjecanja na odluke nacionalnih OO-a, vlade nekih od spomenutih zemalja postupile su suprotno početnim najavama da se u to neće miješati. Jakom pritisku državnih vlasti uspjeli su se oduprijeti i OO-i nekih izvanoevropskih zemalja, npr. Australije i Novog Zelanda. No zbog raskora između stavova državnih vlasti i nacionalnih odbora, spomenute zapadnoeuropske zemlje te Australija i Novi Zeland u Moskvu su poslali osjetno manji broj natjecatelja nego na prethodne Igre. Naime, neki su sportski savezi i sportaši individualnim odlukama otkazali nastupe. Talijanska je vlada odlučila da državni službenici (vojnici i policajci) ne mogu sudjelovati na Igrama, što je nacionalnu olimpijsku ekspediciju

22 Margaret Thatcher, *The Downing Street Years*, New York 1993, 88; *Vjesnik*, 19. I. 1980, 2; 22. I. 1980, 3; *SN*, 6. II. 1980, 2; 28. III. 1980, 15; Sarantakes, n. dj., 89-90, 146-151, 175-176, 198-199; Miller, n. dj., 223-224; http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/march/25/newsid_2531000/2531175.stm, 13. VIII. 2013; <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.cabinetoffice.gov.uk/media/cabinetoffice/corp/assets/foi/moscow/moscow09.pdf>, 25. VIII. 2013.

smanjilo za 40 sportaša. Najekstremniji je primjer Novog Zelanda, čija je reprezentacija s prvotno očekivanih 96 spala na samo 4 olimpijca.²³

Carter je u Europi ipak ostvario jednu iznimno vrijednu pobjedu. Naime, mnogi su analitičari Zapadnu Njemačku označavali ključnim bojištem u čitavoj priči oko bojkota²⁴, pa je njezino priključivanje inicijativi Bijele kuće imalo posebnu težinu. Kad je Washington u siječnju izašao s najavom bojkota, predstavnici zapadnonjemačkog OO-a diplomatski su poručili da „sport ne bi trebalo miješati s politikom“. No kako je kancelar Helmut Schmidt iskazao spremnost da se njegova zemlja pridruži svim mjerama koje će predložiti SAD, o zapadnonjemačkom se bojkotu pisalo kao o izglednom ishodu, iako je Vlada pričekala službenu američku odluku. Taktikom čekanja službenog Bonna nezadovoljni su bili Sovjeti, ali i zapadnonjemačka parlamentarna opozicija koja je čvrsto podržala Cartera, dok su mediji i javnost bili podijeljeni – mnogi su upozoravali da će eventualni bojkot ugroziti daljnje građenje kvalitetnih odnosa sa SSSR-om i DDR-om, između ostalih predsjednik nacionalnog OO-a Willi Daume te neki političari iz socijaldemokratskih i demokršćanskih redova. I sam kancelar Schmidt bio je zabrinut za budućnost detanta i *Ostpolitik*.²⁵ U memoarima je naveo da je do dubokih podjela oko inicijative Bijele kuće došlo i unutar vlade. Zapisao je i da je informacije o američkom stavu tražio od Warrena Christophera, zamjenika američkog državnog tajnika, koji mu je rekao da Carter samo provocira Brežnjeva i da bojkota neće biti. No svega 3 dana nakon što je Schmidt tu vijest prenio zapadnonjemačkim sportskim organizacijama, Carter je najavio bojkot, zatraživši podršku američkih saveznika. Iako je svojim potezima podržavao Cartera, kancelar ga osobno nije simpatizirao, a u memoarima je kritizirao njegovu politiku u vezi sovjetske invazije i moskovskih OI.²⁶ Schmidt i Carter su se početkom ožujka sastali u Washingtonu. Po završetku sastanka, 5. III. objavljeno je zajedničko priopćenje za medije u kojemu je istaknuto da oba državnika smatraju da bi bilo „neprikladno“ sudjelovati na Igrama dok traje sovjetska okupacija Afganistana. Schmidt je poručio da je na SSSR-u zadaća stvaranja uvjeta koji će omogućiti olimpijcima iz svih zemalja da nastupe na OI, jer takvi uvjeti zasad ne postoje.²⁷ Ubrzo je Willy Brandt, predsjednik Schmidtove socijaldemokratske stranke, ocijenio da bojkot nije sredstvo koje će navesti Sovjete na povlačenje iz Afganistana.²⁸ Kad je

23 *SN*, 19. I. 1980, 15; 29. I. 1980, 2; 31. I. 1980, 2; 13. II. 1980, 7; 21. V. 1980, 15; 22. V. 1980, 2; 24. V. 1980, 15; 27. V. 1980, 23; 23. VI. 1980, 15; 25. VI. 1980, 15; 8. VII. 1980, 8; *Vjesnik*, 24. I. 1980, 2; 21. V. 1980, 3; 24. V. 1980, 2; 21. VI. 1980, 7; Sarantakes, n. dj., 90, 122-123, 177, 202-205, 208-213, 215-216; <http://www.sports-reference.com/olympics/countries/GBR/> i <http://www.sports-reference.com/olympics/countries/AUS/>, obje poveznice pregledane 31. VIII. 2013.

24 Sarantakes, n. dj., 200.

25 *Vjesnik*, 9. I. 1980, 2; 18. I. 1980, 3; 23. I. 1980, 1; 24. I. 1980, 2; 9. III. 1980, 2; Sarantakes, n. dj., 90-91, 120-121.

26 Sarantakes, n. dj., 79, 119-121 (s referencama na Schmidtove memoare).

27 Visit of Chancellor Schmidt of the Federal Republic of Germany Joint Press Statement, 5. III. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=33109>, 27. VIII. 2013).

28 *SN*, 25. III. 1980, 2.

USOC 12. IV. proglasio bojkot, predsjednik zapadnonjemačkog OO-a Willi Daume, koji se nadao naslijediti Killanina na dužnosti predsjednika MOO-a, najavio je da će ishod sjednice USOC-a utjecati na odluku zapadnonjemačkog OO-a, ali i dodao da će se boriti da SRNJ nastupi na Igrama. Suprotnu poziciju zauzeo je predsjednik Njemačke sportske federacije i član nacionalnog OO-a Willy Weyer, koji je još u siječnju ustvrdio da bi „u ovoj situaciji bilo apsurdno i nemoguće ići na Olimpijadu“, a nakon odluke USOC-a najavio je da će se SRNJ vjerojatno priključiti bojkotu. Sovjetski veleposlanik u Bonnu upozoravao je da Sovjeti „nikada neće zaboraviti“ ukoliko zapadnonjemački sportaši ne nastupe u Moskvi. Unatoč prijetnjama pogoršanjem bilateralnih odnosa sa SSSR-om, iz zapadnonjemačke vlade su nacionalnom OO-u uoči njegova odlučujućeg zasjedanja dali očekivani „savjet“ – kancelar Schmidt je ostao vjeran Carteru, te je naglasio da se OI „ne mogu izdvojiti iz cjelokupnih svjetskih odnosa“, zbog čega Vlada preporučuje bojkot, što je s 445:8 glasova podržao i Bundestag. Doduše, političari su izjavljivali da će OO i sportaši moći sami i bez ikakvih pritisaka donijeti odluku o nastupu, no *Vjesnikov* dopisnik iz Bonna Krešimir Fijačko javio je da politički pritisak itekako postoji te da zapadnonjemačka vlada neće dopustiti ništa osim bojkota.²⁹ Nacionalni OO konačno je 15. V. na zasjedanju u Düsseldorfu s 59:40 glasova odlučio da ova sportska velesila neće imati predstavnike u Moskvi, iako se Daume izjasnio za sudjelovanje, dodavši da bojkot „i nije neki dokaz patriotizma“. Nakon sjednice je razočarano ustvrdio da je politika nadjačala sport te izrazio nadu da se drugi OO-i neće povesti za zapadnonjemačkim primjerom, koji je definitivno potvrdio solidarnost Bonna s Washingtonom. Odluka zapadnonjemačkog OO-a izazvala je mnogo pozornosti. Zadovoljni Carter ju je nazvao hrabrom. S druge strane, sovjetska novinska agencija TASS javljala je o uspjeloj „kampanji pritisaka“ Schmidtove vlade, čija je „politička akcija suprotna olimpijskom duhu“. Potpredsjednik moskovskog Organizacijskog odbora Vladimir Popov istaknuo je da je zapadnonjemački OO prilikom donošenja odluke trebao uzeti u obzir budućnost sporta i perspektivu bilateralnih odnosa između SRNJ i SSSR-a, a ne samo trenutnu situaciju u svijetu. Francuski grof Jean de Beaumont, jedan od najstarijih i najuglednijih članova MOO-a, izrazio je bojazan da bi zapadnonjemački bojkot mogao utjecati na druge zemlje i svesti OI na natjecanje „bez većeg značenja“, što je priželjkivala i Bijela kuća. Ipak, nadanja da će zapadnonjemačka odluka povući druge europske zemlje u istom smjeru nisu se ostvarila, te je službeni Bonn u (zapadno) europskim okvirima ostao prilično usamljen.³⁰ Ogorčenje nesuđenih zapadnonjemačkih olimpijaca potencirala je i činjenica da se bojkot nije odnosio na zapadnonjemačke privrednike, koji su kao najveći strani isporučitelji opreme za OI utržili oko 250 milijuna DEM, ali ni na samu Vladu – kancelar Schmidt je krajem lipnja otišao u službeni

29 *Vjesnik*, 12. II. 1980, 3; 16. IV. 1980, 1; 17. IV. 1980, 3; 22. IV. 1980, 3; 24. IV. 1980, 2; 25. IV. 1980, 3; Sarantakes, n. dj., 201.

30 *Vjesnik*, 17. V. 1980, 31; *SN*, 17. V. 1980, 15; 22. V. 1980, 2; Sarantakes, n. dj., 202.

posjet SSSR-u.³¹ Ustupak bonske vlade Bijeloj kući u konačnici se nije ozbiljnije odrazio na razvijanje političkih i ekonomskih odnosa SSSR-a i SRNJ.

Osim Zapadne Njemačke, jedina sportski značajnija zapadnoeuropska zemlja koja se priključila bojkotu bila je Norveška, a takav je ishod bio u suprotnosti s ranijim najavama nacionalnog OO-a ali i nekih od vodećih norveških političara, koji su još u siječnju izrazili protivljenje Carterovoj inicijativi.³² „Norveški“ je scenarij ipak predstavljao iznimku. Naime, zemlje u kojima državne vlasti nisu pokušavale utjecati na odluku nacionalnog OO-a, poput Austrije, Francuske ili Švedske, imale su svoje predstavnike na OI. Cartera je posebno iritiralo držanje francuskog predsjednika Valéryja Giscarda d'Estainga koji je odbijao pritisnuti nacionalni OO (CNOSF) da podrži službeni Washington, što je bilo u suprotnosti s medijskim napisima u kojima se tvrdilo da je francuski predsjednik uvjeravao zapadnonjemačkog kancelara da će se i Francuska priključiti SAD-u. Unatoč svemu, francuski pristaše bojkota uspjeli su isposlovati ponovno razmatranje odluke kojom je CSNOF još u siječnju prihvatio poziv moskovskog Organizacijskog odbora, a taj je stav, pomalo neočekivano, potvrđen i prilikom novog glasanja kojemu su prisustvovala tek 23 od 80 članova nacionalnog OO-a.³³

No dok je kampanja Bijele kuće i njoj odanih vlada u Europi završila prilično neuspješno, u ostatku svijeta rezultati su bili osjetno bolji. Bojkot je na posebno dobar odaziv naišao u muslimanskim zemljama, koje su bile solidarne s afganistanskom islamiističkom oporbom te su se žestoko protivile sovjetskoj agresiji. Saudijska Arabija je već 6. I, i prije no što je Carter službeno pozvao na bojkot, postala prva zemlja čiji je OO odlučio da neće poslati sportaše na OI. Doduše, Saudijski su i prije sovjetske agresije na Afganistan najavljivali da neće sudjelovati na Igrama. Krajem siječnja su delegacije 25 država na ministarskoj konferenciji islamskih zemalja u Islamabadu pozvale da se OI bojkotiraju ukoliko se SSSR „odmah i bezuvjetno“ ne povuče iz Afganistana. Kako se to nije dogodilo, brojne su se muslimanske zemlje (npr. Egipat, Tunis, Iran, Indonezija, Turska) priključile bojkotu. Naravno, bilo je i onih koje su poslale sportaše u sovjetsku prijestolnicu (npr. Alžir i Sirija, čiji su predstavnici bili neutralni prilikom donošenja rezolucije kojom je Opća skupština UN-a osudila sovjetsku intervenciju).³⁴

U političkom ali i u sportskom smislu izrazito je važno istaknuti i japansko, kinesko i kanadsko pridruživanje bojkotu. Bijelu kuću podržao je i njezin bliskoistočni saveznik Izrael.³⁵

31 *Vjesnik*, 29. VI. 1980, 6.

32 *SN*, 23. I. 1980, 15; 22. IV. 1980, 22; *Vjesnik*, 7. IV. 1980, 16; Sarantakes, n. dj., 203.

33 *SN*, 11. I. 1980, 15; 23. I. 1980, 15; 29. IV. 1980, 22; 15. V. 1980, 15; 21. V. 1980, 15; *Vjesnik*, 5. I. 1980, 38; 18. I. 1980, 2; 22. I. 1980, 3; 24. I. 1980, 3; 29. I. 1980, 2; 7. IV. 1980, 16; 17. VI. 1980, 3; Sarantakes, n. dj., 118-119, 199-200.

34 *Vjesnik*, 7. I. 1980, 10; *SN*, 19. I. 1980, 15; 21. I. 1980, 2; 9. II. 1980, 2; 22. IV. 1980, 22; 22. V. 1980, 15; 28. V. 1980, 15; 3. VI. 1980, 23; Sarantakes, n. dj., 207, 215.

35 *SN*, 23. I. 1980, 15; 2. II. 1980, 2; 4. II. 1980, 16; 27. V. 1980, 23; 8. VII. 1980, 8; *Vjesnik*, 25. IV. 1980, 16; 28. IV. 1980, 16; 24. V. 1980, 2; Sarantakes, n. dj., 119-120, 196-198, 206-207.

Carter je puno očekivao i od zemalja subsaharske Afrike, a ulogu lobista Bijele kuće u tom dijelu svijeta odigrao je proslavljeni boksač Muhammad Ali, koji je turnejom po Tanzaniji, Keniji, Nigeriji, Liberiji i Senegalu trebao uvjeriti Afrikance u ispravnost Carterova prijedloga. Iako je Alijeva turneja polučila neuvjerljive rezultate (nigerijski predsjednik Shehu Shagari odbio ga je primiti), boksač je po povratku u SAD svoj zadatak ocijenio dobro obavljenim. Brojne zemlje subsaharske Afrike odbacile su bojkot (npr. Etiopija, Nigerija, Tanzanija, Senegal, Madagaskar i Sejšeli), no mnoge su ga i podržale (npr. Zair, Kenija i Liberija),³⁶ te se može reći da je Carterova inicijativa u tom dijelu svijeta prošla relativno dobro. Slično se dogodilo i u Južnoj Americi: dio tamošnjih zemalja priklonio se Washingtonu (npr. Argentina, Čile, Paragvaj i Urugvaj), a dio je poslao ekipe u Moskvu (npr. Brazil i Peru).³⁷

Neizvjesnu budućnost olimpijskog i OI pokušavali su još u siječnju iskoristiti Grci, čiji se premijer Konstantinos Karamanlis založio za vraćanje igara u njihovu pradomovinu „kako bi se onemogućilo da postanu predmet političke i financijske eksploatacije“. Ubrzo je pismom predsjedniku MOO-a Killaninu službeno predložio da Grčka bude stalan domaćin OI. Iako je ta ideja odgovarala američkoj administraciji, u ostalim zemljama nije naišla na dobar odjek, a nije se dopala ni *Vjesnikovu* novinaru Žarku Susiću, kao ni *Borbinu* Vladi Tesliću koji ju je nazvao anakronom, nepraktičnom i degradirajućom za sport.³⁸

Jugoslavija – tragom politike nesvrstanosti

S obzirom na odlične odnose Carterove administracije s jugoslavenskim komunističkim režimom, bilo je prilično neizvjesno kakav će stav zauzeti nesvrstana Jugoslavija, koja se podržavanjem rezolucije Opće skupštine UN-a priključila osudama sovjetske intervencije u Afganistanu, no nije poduzela konkretne diplomatske i(li) ekonomske poteze da bi agresiju doista i kaznila. Kako je dugogodišnji jugoslavenski diktator Josip Broz Tito početkom 1980. završio u bolnici, u kojoj je zadržan sve do smrti u svibnju iste godine, pojavio se strah da bi SSSR po afganistanskom modelu mogao intervenirati i u Jugoslaviji. Američka je administracija najavila da će u slučaju takvog ishoda SAD zaštititi SFRJ.³⁹

Nakon što je Carter 20. I. pozvao na bojkot, jugoslavenski savezni sekretar za vanjske poslove Josip Vrhovec primio je u Beogradu Lawrencea Eagleburgera, američkog veleposlanika u Jugoslaviji, koji mu je uručio tekst kakav je Carter uputio USOC-u. Tako

36 *SN*, 29. I. 1980, 2; 5. II. 1980, 2; 7. II. 1980, 2; 11. II. 1980, 16; 12. II. 1980, 15; Sarantakes, n. dj., 115-118.

37 *Vjesnik*, 30. I. 1980, 2; 24. V. 1980, 2; *SN*, 1. II. 1980, 2; 22. V. 1980, 2; Sarantakes, n. dj., 206, 215.

38 *SN*, 10. I. 1980, 15; 4. II. 1980, 16; *Vjesnik*, 23. I. 1980, 1; 13. II. 1980, 9; *Borba*, 24. II. 1980, 8.

39 The President's News Conference, 13. II. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=32928>, 24. III. 2014).

je i Jugoslaviji preporučeno da slijedi poteze američke administracije i ne šalje sportaše u Moskvu, no u Beogradu su smatrali da inicijativa Bijele kuće neće polučiti značajnije rezultate. Dok su mnogi svjetski državnici i ministri iznosili stavove o (ne)sudjelovanju na OI, službenog priopćenja jugoslavenskih političkih dužnosnika nije bilo sve do samog kraja siječnja, kada je Mirko Kalezić na konferenciji za tisak Saveznog sekretarijata vanjskih poslova (SSVP) izjavio da mogućnost bojkota nije razmatrana na političkoj razini. Isti je odgovor na pitanje o jugoslavenskom nastupu u Moskvi ponudio i Vrhovec na konferenciji za tisak prilikom svog posjeta Bangladešu u veljači. No suprotno Kalezićevoj i Vrhovecvoj izjavi, novinar Pero Zlatar u *Olimpijskoj dugi*, posebnom prilogu tjedniku *Danas* iz 1988. godine, tvrdi da se u Beogradu ozbiljno „vagalo“ kako se postaviti, te dodaje da su SSVP-u i Vrhovcu iz brojnih nesvrstanih arapskih zemalja stizale poruke s izrazima nade da će Jugoslavija odlučiti bojkotirati Igre. Tadašnji vaterpolski reprezentativac Ratko Rudić, kasnije proslavljeni izbornik, također je istaknuo da je ozbiljno razmatrana mogućnost jugoslavenskog priključenja Carterovoj inicijativi.⁴⁰ No iz tadašnjih se tiskovina, zagrebačkih listova *Vjesnik* i *Sportske novosti* te zagrebačkog izdanja *Borbe*, nije mogao steći takav dojam. S obzirom da se jugoslavenske političke dužnosnike u medijima ni na koji način nije dovodilo u vezu s odlukom o (ne)sudjelovanju na Igrama, a izgledno je da su oni o tome ipak raspravljali, držanje tih rasprava u tajnosti svjedoči da se radilo o iznimno važnom i osjetljivom pitanju za jugoslavensku politiku. Valja istaknuti da su *Vjesnik*, *Borba* i *Sportske* opširno izvještavali o (ne)prihvatanju bojkota širom svijeta: uglavnom se radilo o prenošenju agencijskih vijesti te tekstovima dopisnikā, ponajviše onih iz SAD-a, SSSR-a, Francuske i SRNJ. Dopisnici su se u svojim člancima ponajprije fokusirali na atmosferu u zemljama iz kojih su se javljali, prenoseći izjave političkih i sportskih dužnosnika, sportaša i pojedinih medija, no uglavnom izbjegavajući mogućnost da i sami daju svoj sud te oštrije i izravnije prokomentiraju držanje službenog Washingtona, Moskve, Bonna ili Pariza u vezi OI. Doduše, iznimaka je ipak bilo pa se u nekim tekstovima dalo iščitati autorske stavove. *Vjesnikov* njujorški dopisnik Dražen Vukov Colić s nekoliko je riječi, fraza i rečenica u svojim člancima (npr. *ratoborni Washington; Mondale kruži zemljom i prosipa najteže ideološke optužbe; najmoćniji američki političari spremaju [se] na pokop Olimpijade u Moskvi; osvetnički pohod Bijele kuće*) relativno jasno dao naznačiti da ne podržava politiku američke administracije prema moskovskim Igrama.⁴¹ Izvještavajući sa ZOI iz Lake Placida, *Vjesnikov* sportski novinar Žarko Susić iznimno je pohvalno pisao o MOO-ovu držanju u vezi moskovskih OI, hvaleći diplomatsku vještinu i žar kojim je krovna olimpijska organizacija „branila svoju slobodu“, te izražavajući divljenje načinu na koji se nosila s pritiscima obiju supersila.⁴²

40 Tvrtko Jakovina, „Olimpijske igre rat su bez pucanja i orgije mržnje“, rukopis, 2008; Tvrtko Jakovina, *Treća strana Hladnog rata*, Zaprešić 2011, 307-308; *Vjesnik*, 1. II. 1980, 16; *Borba*, 25. II. 1980, 6; *Olimpijska duga*, izvanredno izdanje uz informativno-politički tjednik *Danas*, rujna 1988, 73; Razgovor s Ratkom Rudićem, Zagreb, 6. VI. 2013.

41 *Vjesnik*, 24. I. 1980, 2.

42 *Vjesnik*, 13. II. 1980, 9.

Mirko Galić je u *Vjesnikovoj* rubrici *Naglasci tjedna* USOC-ovu odluku o bojkotu logično i ispravno interpretirao kao žrtvovanje sporta političkim interesima.⁴³ Prilično je jasno nastupio i Vladimir Stanković u *Borbi* od 20. I. – spomenuo je da mnoge zemlje medalje s velikih sportskih natjecanja vide kao „mogućnost za afirmaciju ne samo u sportskom smislu“, te zaključio da „prema tome sport jest i politika i tu ništa nije neložično. Ne valja, međutim, kada sport postaje sredstvo politike, kada se njime manipulira radi ostvarenja raznoraznih težnji koje spadaju u domene političkih razmirica [...]“.⁴⁴ Na istom je tragu bio Vlado Teslić, još jedan *Borbin* novinar, koji je američku inicijativu za bojkot moskovskih OI opisao kao ružnu sliku „neolimpijskog duha, ali i [...] daleko opasnije, pokušaj nametanja blokovskih kriterija i politike“ u sferu u kojoj dominiraju „dobra volja, razumijevanje i zdravo natjecanje i gdje se kale miroljubivost, solidarnost i suradnja“. Stoga je bojkot ocijenio neprihvatljivom i opasnom politizacijom sporta, koja ni na koji način ne može pomoći Afganistanu, te podsjetio da se o sličnim idejama nije razmišljalo u vrijeme kad su SAD ratovale u Vijetnamu.⁴⁵ Spomenimo i da u *Vjesniku*, *Borbi* i *Sportskima* nije bilo komentara koji bi opravdavali inicijativu Bijele kuće i eventualno zagovarali jugoslavensko priključivanje bojkotu.

S obzirom na naoko nezainteresirano držanje političara, odluka je, barem naizgled, prepuštena sportskim organizacijama. Jugoslavenski sportski dužnosnici reagirali su i prije no što je Kalezić izjavio da se politički krugovi nisu bavili odlaskom na Igre, te su se, poput većine svjetskih sportskih dužnosnika, usprotivili bojkotu. Potpredsjednik Saveza za fizičku kulturu Jugoslavije (SFKJ) Milan Ercegan izjavio je 23. I. da OI mogu premostiti svjetske suprotnosti i dovesti do popuštanja napetosti, te da i dalje trebaju funkcionirati kao podloga za zbližavanje naroda širom svijeta, zbog čega se sportašima ne smije „oduzeti misija međusobnog razumijevanja i prijateljstva“. Rekao je i da se jugoslavenski olimpijci s velikim ambicijama pripremaju za nastup na Igrama, što je tjedan potom ponovio i predsjednik jugoslavenskog OO-a (JOK) Đorđe Peklić. Ratko Rudić smatra da autonomiju JOK-a o državnim vlastima treba uzeti s dosta rezerve, posebice stoga što se u Odbor dolazilo posredstvom politike, a takvo je kadrovanje moralo rezultirati JOK-ovim prihvaćanjem politike državnih vlasti. Unatoč tome, ističe da on osobno nije osjećao politizaciju jugoslavenskog sporta.⁴⁶ Za ilustraciju klime u jugoslavenskim sportskim krugovima može poslužiti i opširan razgovor s članom MOO-a Borisom Bakračem, objavljen u *Borbi* od 3. II. Bakrač je OI okarakterizirao kao najvažniju sportsku manifestaciju te priznao da je zabrinut zbog američke najave bojkota. Istaknuo je da bi bilo suludo „zatvoriti vrata u gotovo zadnjoj ljudskoj oblasti u kojoj se zaraćene strane mogu susresti“, odnosno „čudno i nerazumljivo da se u političke napetosti uvlači i sport“. Ipak, spominjanjem Mediteranskih igara u Splitu 1979. kao velikog jugoslavenskog sportskog i političkog uspjeha te najavom da će SFRJ sara-

43 *Vjesnik*, 19. IV. 1980, 14.

44 *Borba*, 20. I. 1980, 12.

45 *Borba*, 24. II. 1980, 8.

46 *SN*, 25. I. 1980, 2; *Vjesnik*, 1. II. 1980, 9; Razgovor s Ratkom Rudićem, Zagreb, 6. VI. 2013.

jevskim ZOI 1984. pokušati opravdati svoj sportski i politički ugled, Bakrač je ispao pomalo kontradiktoran jer je prilično jasno dao do znanja da je i jugoslavenski sport neodvojiv od politike. U uvodu članka na isti je način nastupio Gordan Moravček, novinar koji je razgovarao s Bakračem, pišući da je jugoslavenska politika „u potpunom skladu s olimpijskim idealima“, što potvrđuje i dobivanje domaćinstva ZOI 1984. Dostižni je novinar očito podcijenio (ili ignorirao) inicijativu američke administracije, te je najavio da će se na OI u Moskvi okupiti sportaši iz više od 140 zemalja.⁴⁷

Iako je u dijelu javnosti stvaralo neizvjesnost, novinsko (ne)prenošenje informacija o držanju jugoslavenskih političkih i sportskih krugova istodobno je dalo nagovijestiti da bojkota neće biti. U duhu takve atmosfere, *Vjesnik, Borba i Sportske* počeli su već od prve polovice siječnja izvještavati o pripremama jugoslavenskih olimpijaca za nastup u Moskvi. Prisjećajući se tog perioda, tadašnja rukometna reprezentativka Mirjana Ognjenović rekla je da ni ona ni njezine suigračice uopće nisu pomišljale na mogućnost da propuste nastup u Moskvi. Košarkaški reprezentativac Mihovil Nakić kazao je da su on i suigrači bili koncentrirani isključivo na sportski aspekt Igara, dok im je politički bio u „drugom planu“. Nasuprot njima, Ratko Rudić je istaknuo da je pomno pratio razvoj situacije u Jugoslaviji i inozemstvu, te priznao da se prilično pribojavao jugoslavenskog bojkota, o čemu je mnogo razgovarao sa suigračima ali i sa sportašima iz drugih zemalja, između ostalih i onima čije su zemlje bojkotirale OI. Svih troje spomenutih olimpijaca izjavilo je da prema njihovim saznanjima nitko od jugoslavenskih sportaša i sportskih dužnosnika nije podržavao bojkot.⁴⁸

U jugoslavenskim sportskim krugovima nije došlo do nikakvih dramatičnih promjena ni nakon što je USOC definitivno popustio Bijeloj kući. Pomalo znakovito, ubrzo po proglašenju američkog bojkota izvršni sekretar Predsjedništva CK SKJ Trpe Jakovlevski primio je sovjetskog veleposlanika u Beogradu Nikolaja Rodionova, s kojim je razgovarao i o pripremama za moskovske Igre. No pitanje (ne)sudjelovanja na OI ipak je bilo temom razgovora između Carterova savjetnika za nacionalnu sigurnost Zbigniewa Brzezinskog i jugoslavenskog veleposlanika u SAD-u Budimira Lončara sredinom travnja. Nakon što je Brzezinski izložio argumente u prilog bojkota, Lončar je odgovorio da opće zaoštavanje odnosa sa Sovjetima, pa tako i ono na olimpijskom planu, zapravo olakšava poziciju SSSR-a u Afganistanu jer mnoge zemlje pogođene tim zaoštavanjem ublažuju stavove o sovjetskoj agresiji. *Vjesnik i Borba* su tek šturo prenijeli da je dvojac dugo razgovarao o međunarodnim zbivanjima i odnosima SAD-a i SFRJ.⁴⁹

Dakako, za jugoslavenski su se stav zanimali i sovjetski politički dužnosnici i diplomati. Marko Orlandić, tadašnji veleposlanik SFRJ u Moskvi, u memoarima navodi da ga je sovjetski ministar vanjskih poslova Andrej Gromiko 7. V, prigodom boravka u

47 *Borba*, 3. II. 1980, 12.

48 Razgovor s Ratkom Rudićem, Zagreb, 6. VI. 2013; Razgovor s Mirjanom Ognjenović, Zagreb, 4. VII. 2013; Razgovor s Mihovilom Nakićem, Zagreb, 10. VII. 2013.

49 Jakovina, „Olimpijske igre rat su bez pucanja i orgije mržnje“, *Vjesnik*, 15. IV. 1980, 16; 18. IV. 1980, 16; *Borba*, 18. IV. 1980, 7.

Jugoslaviji zbog Titova sprovoda, upitao kakvu će ekipu SFRJ uputiti na Igre, na što mu je odgovorio: „Najbolju koju imamo.“⁵⁰

Prva skupina jugoslavenskih olimpijaca otputovala je u Moskvu 10. VII. Peklić je dan ranije na konferenciji za tisak istaknuo da će Jugoslavija, za razliku od zapadnoeuropskih zemalja a u skladu s pravilima JOK-a i MOO-a, na Igrama nastupiti sa svim državnim simbolima. Jedan ga je strani novinar upitao jesu li SAD pokušavale utjecati na Jugoslaviju da ne pošalje sportaše na OI, na što je predsjednik JOK-a odgovorio: „Nisu, drugog komentara na ovo pitanje nemam.“ Brojne jugoslavenske olimpijke i olimpijci u sovjetsku su prijestolnicu otišli s optimističnim najavama, a u rezultatskom se smislu najviše očekivalo od ekipnih sportova. U skladu s rekordnom zastupljenošću jugoslavenskih olimpijaca na OI te velikim rezultatskim očekivanjima, televizija je najavila da će gledatelji u SFRJ moći gledati oko 150 sati TV-prijenosa, i to po prvi put na dvama programima. Peklić je pohvalio smještaj i uvjete za trening koji su sportaše dočekali u Moskvi.⁵¹

Ususret Igrama

U sjedištu MOO-a u Lausannei 27. V. održana je konferencija za tisak na kojoj su se MOO i moskovski Organizacijski odbor očitovali o broju zemalja koje (ne)će imati predstavnike na OI. U izvješću za medije stajalo je da će u Moskvi nastupiti sportaši iz 85 država. *Vjesnikov* moskovski dopisnik Milan Bekić javio je da Sovjeti u prvi plan stavljaju da će se na Igrama natjecati sportaši „velike većine zemalja“ te ističu da je Carterova inicijativa doživjela krah. Predsjednik Organizacijskog odbora Ignjatij Novikov suzdržano je ali pozitivno ocijenio „ishod velike bitke za Olimpijadu“, dodavši da će rok za prijavu nastupa biti produžen. Komentatori u zemljama Zapada ocijenili su da je bojkot mogao dobiti i veću podršku, ali naznačivši pritom da broj zemalja koje su otkazale nastup odgovara ranijim najavama Bijele kuće. Pero Zlatar, koji je uoči Igara dvadesetak dana boravio u SSSR-u, navodi da mu je Marat Gramov, jedan od tada najutjecajnijih sovjetskih sportskih rukovodilaca, priznao da će biti zadovoljan ako se u Moskvi okupi 80 „zastava“. Iako se broj zemalja sudionica u odnosu na 27. V. smanjio nakon što su prethodno najavljivane nastupe svojih predstavnika u lipnju otkazali Gabon, Mauricijus, Niger, Surinam i Panama, a potvrdio tek Mozambik, Gramovljeva su se nadanja ipak ispunila.⁵²

Upitan da komentira odaziv bojkotu u kontekstu američkog utjecaja u međunarodnoj politici, Carter je na konferenciji za tisak 28. V. odbacio tezu da ugled i utjecaj

50 Orlandić, n. dj., 305.

51 *Vjesnik*, 2. VI. 1980, 10; 11. VII. 1980, 7; 12. VII. 1980, 7; 14. VII. 1980, 9; 15. VII. 1980, 7; *Borba*, 10. VII. 1980, 11; *SN*, 10. VII. 1980, 16.

52 *Olympic Review*, br. 151, svibanj 1980, Last minute addition (broj stranice neoznačen); *SN*, 30. V. 1980, 15; 16. VI. 1980, 16; 26. VI. 1980, 15; *Olimpijska duga*, rujna 1988, 73.

SAD-a u svijetu opadaju. Objasnio je da je većina zapadnih vlada potvrdila da dijeli američke stavove o bojkotu, ali će sportaši nekih od tih zemalja ipak sudjelovati na OI jer su tako odlučili njihovi nacionalni OO-i. Rekao je da je tako mogao odlučiti i USOC, koji nije pod Predsjednikovom kontrolom. Prilikom održavanja ekonomskog samita u Veneciji 22. i 23. VI, Carter je zadovoljno izjavio da je bojkot polučio željeni učinak i pogodio Sovjete, koji na sve moguće načine nastoje privući još zemalja na Igre, pa su preko svojih veleposlanstava širom svijeta proširili vijest da su voljni snositi sve troškove za one koji se predomisle i dođu na OI. Neke su zemlje iskoristile situaciju. Kostarika je najavila da neće sudjelovati, ali se predomislila nakon što je sovjetski *Aeroflot* ponudio besplatan prijevoz. Među ostalima, putni su troškovi podmireni i Jordancima, koji su kao „nagradu“ za nastup na OI tražili i gostovanje ansambla moskovskog *Boljšoj teatra* u Amanu. MOO je na prijedlog organizatora izdvojio milijun USD za financiranje puta sportašima iz nerazvijenih zemalja.⁵³

Izvršni odbor MOO-a sredinom lipnja definitivno je potvrdio da na Igrama neće biti dozvoljeni nastupi sportaša bez pristanka njihovih nacionalnih OO-a. 27. VI. svečano je otvoreno olimpijsko selo, u koje su prvi uselili članovi sejselske olimpijske ekspedicije.⁵⁴

Dok su *Borbini* izvjestitelji pisali o besprijekornom osiguranju, izvrsnim objektima, savršenim uvjetima za rad novinara, „ljubaznim osmijesima“ i željama domaćina da se „stranci ne osjećaju strancima“, njujorški sportski tjednik *Sports Illustrated* javio je da Moskva, čija populacija u ljetno vrijeme obično poraste za 1,5 do 2 milijuna turista, djeluje pusto, „grad duhova“, a malobrojni građani koji se i pojave na ulicama su „tihu i tužni“. Sovjetske su vlasti planski iselile 2 milijuna stanovnika, koji su „potaknuti“ da otputuju na odmor. Školarci su poslani u ljetne kampove kako, tobože, ne bi bili izloženi idejama sa Zapada. Grad su do okončanja OI napustila i trinaestorica veleposlanika, među njima američki, britanski i japanski. Ulice, trgovi, parkovi, ugostiteljski objekti, pa i sami stanovnici danima uoči otvaranja bili su okićeni olimpijskim znakovima, što je potvrdilo da Sovjeti Igrama posvećuju ogromnu pažnju, koja nije bila samo sportska – različitim propagandnim manevrima tipičnima za totalitarne sustave nastavljeno je s pokušajima ideologizacije Igara i obračunavanjem s ideološkim neprijateljem. Orlandić u memoarima navodi da su brojni diplomati reagirali na promidžbene aktivnosti sovjetske KP u vezi OI, te dodaje da je osobno upozorio Genadija Kiseljova, zamjenika sekretara za međunarodne odnose CK KPSS-a, da takvi potezi sovjetskog rukovodstva idu u prilog onima koji podržavaju bojkot. Sovjeti su posebno rado isticali

53 Interview With the President Remarks and a Question-and-Answer Session With Newhouse Newspaper Editors, 28. V. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=44834>, 3. I. 2013); Venice Economic Summit Conference Exchange With Reporters Following the First Two Sessions, 22. VI. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=44644>, 3. I. 2013); Venice Economic Summit Conference Interview With Reporters Following the Conclusion of the Conference, 23. VI. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=44648>, 3. I. 2013); Jakovina, „Olimpijske igre rat su bez pucanja i orgije mržnje“, *SN*, 18. VII. 1980, 8.

54 *SN*, 17. VI. 1980, 23; 30. VI. 1980, 16.

da će predstojeće OI biti prve koje će se održati u nekoj socijalističkoj zemlji. Pritom su gotovo sasvim ignorirali činjenicu da brojne države, među njima i nekoliko sportskih velesila, neće imati predstavnike na Igrama, a kada su to i spominjali, naglašavali su da bojkot nije uspio. Televizija je prikazala film o „antiolimpijskom programu imperijalističkih i ekstremnih agentura“ koje žele izazivanjem nereda naštetiti SSSR-u i olimpizmu, a za ostvarenje tog nauma pripremili su brojne „propagandne i diverzantske materijale“. Istaknuto je da iza takvih nastojanja stoji CIA, pa su pojačane ionako (pre) jake mjere opreza.⁵⁵

Novikov je na konferenciji za tisak 15. VII. izjavio da domaćini spremno dočekuju početak natjecanja. Najavio je da će SSSR, bez obzira na američki bojkot, „sa zadovoljstvom“ poslati olimpijce u Los Angeles na OI 1984. ukoliko ih domaćini pozovu i ukoliko ne budu kršili Olimpijsku povelju i pravila MOO-a. Nasuprot pomirljivom nastupu predsjednika Organizacijskog odbora, polemički tonovi iz Moskve prema Washingtonu postajali su sve češći i sve intenzivniji kako se bližilo otvaranje Igara. Sovjetima je posebno smetao tzv. *Liberty Bell Classic*, međunarodni atletske miting koji se neposredno uoči OI održao u Philadelphiji, i zbog kojega je SSSR američku administraciju optužio za „napad na olimpizam“. Radilo se o natjecanju koje je atletičarima iz zemalja koje su bojkotirale OI trebalo poslužiti kao kvalitetna „paralelna Olimpijada“. Američki Kongres je za organizaciju tog i svih ostalih ljetnih natjecanja u olimpijskim sportovima, koja su nesuđenim olimpijcima trebala poslužiti kao nadomjestak za Igre pomogao s 10 milijuna USD. Ipak, *Liberty Bell Classic* je u kvalitativnom smislu bio osjetno ispod razine atletske natjecanja u Moskvi, na što su ukazali i neki njegovi sudionici.⁵⁶

Killanin je na sjednici MOO-a uoči Igara još jednom istaknuo nužnost depolitizacije sporta i olimpizma te izrazio bojazan da će se postojeći problemi osjećati i nekoliko godina nakon moskovskih OI. Na istom je zasjedanju 16. VII. MOO za osmog predsjednika u svojoj povijesti izabrao Španjolca Juana Antonija Samarancha. Tih dana je Carterov savjetnik Lloyd Cutler krovnoj olimpijskoj organizaciji uputio pismeni prosvjed u kojemu je izrazio protivljenje isticanju američke zastave i sviranju američke himne na OI u Moskvi. Naime, MOO je ranije najavio da prilikom ceremonije zatvaranja Igara neće mijenjati ustaljenu praksu dizanja zastave zemlje domaćina sljedećih OI, što je značilo da se na zatvaranju moskovskih Igara trebao zavijoriti američki *Star-Spangled Banner*.⁵⁷

55 *Borba*, 12. VII. 1980, 12; *Sports Illustrated*, New York, 28. VII. 1980, (<http://sportsillustrated.cnn.com/vault/article/magazine/MAG1123628/1/index.htm>; <http://sportsillustrated.cnn.com/vault/article/magazine/MAG1123628/2/index.htm>, 8. XI. 2013); *Vjesnik*, 13. VII. 1980, 7; *SN*, 15. VII. 1980, 7; 18. VII. 1980, 7; Orlandić, n. dj., 305-306.

56 *Vjesnik*, 16. VII. 1980, 8; 17. VII. 1980, 3; *SN*, 17. VII. 1980, 7; *Sports Illustrated*, 28. VII. 1980, (<http://sportsillustrated.cnn.com/vault/article/magazine/MAG1123636/index.htm>, 27.VIII. 2013).

57 *Vjesnik*, 15. VII. 1980, 7; 17. VII. 1980, 7; 18. VII. 1980, 7; *Borba*, 15. VII. 1980, 11.

Za vrijeme trajanja Olimpijskih igara Carter je 30. VII. još jednom primio nesuđene američke olimpijce, kojima su tom prilikom svečano uručene zlatne medalje američkog Kongresa. Predsjednik je rekao da su to visoko državno priznanje zaslužili zbog sportske izvrsnosti, ali i zbog dostojanstva, otpornosti i hrabrosti koje su pokazali u „izvanrednim i teškim okolnostima“. Istaknuo je da je odluka da SAD bojkotiraju OI opravdana i ispravna, ali i dodao da je svjestan kako neki sportaši ne dijele takvo mišljenje. Naveo je da im je nacija zahvalna zbog pokazanog domoljublja i dostojanstvenog držanja.⁵⁸

Olimpijske igre u Moskvi

Dana 19. VII. 1980. godine pred otprilike 100.000 gledatelja na prepunom stadionu Lužnjiki, koji je tada nosio Lenjinovo ime, sovjetski je čelnik Leonid Brežnjev Olimpijske igre u Moskvi, prve u povijesti koje su održane u nekoj komunističkoj zemlji, proglasio otvorenima. U svečanosti je loži uz Brežnjeva sjedio Killanin, a spektakularnoj ceremoniji prisustvovalo je sovjetsko političko rukovodstvo, političari iz drugih socijalističkih zemalja, te predstavnici nekih zapadnoeuropskih KP-a. Od jugoslavenskih političkih dužnosnika, otvaranju je prisustvovao izvršni sekretar Predsjedništva CK SKJ-a i predsjednik SFKJ-a Trpe Jakovlevski. Killanin je kratkim govorom pozdravio sve sudionike koji su „pokazali punu neovisnost odlučivši sudjelovati unatoč jake presije koju su morali trpjeti“. Za Brežnjevljev i Novikovljev govor Orlandić ističe da su bili „isključivo u sportskom duhu intonirani“, a navodi i da Sovjeti tijekom trajanja Igara nisu pretjerano ustrajavali na reklamiranju socijalizma. S druge strane, *Borbin* moskovski dopisnik Dušan Čukić javio je da se politika „osjeća na svakom koraku“.⁵⁹

Od 80 zemalja, koliko ih je imalo predstavnike u Moskvi, 15 se natjecalo bez nacionalnih zastava i himni u znak prosvjeda zbog sovjetske intervencije u Afganistanu. Od tih 15, pod zastavom MOO-a nastupali su predstavnici Andore, Belgije, Danske, Francuske, Irske, Italije, Luksemburga, Nizozemske, Portorika, San Marina, Švicarske i Velike Britanije, dok su se Novozelanci, Portugalci i Španjolci natjecali pod zastavama svojih nacionalnih OO-a. Australci su se na ceremonijama otvaranja i zatvaranja pojavili sa zastavom MOO-a, ali su se natjecali pod nacionalnom zastavom. Povorku sportaša na ceremoniji otvaranja bojkotirale su Belgija, Francuska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, San Marino i Švicarska. U povorci nisu sudjelovali ni britanski i irski

58 United States Summer Olympic Team Remarks at the Medal Presentation Ceremony, 30. VII. 1980. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=44841>, 13. VIII. 2013).

59 Ignatij T. Novikov (gl. ur.), *Games of the XXII Olympiad. Volume 2: Organisation*, Moskva 1981, 283-297; Ignatij T. Novikov (gl. ur.), *Games of the XXII Olympiad. Volume 3: Participants and Results*, Moskva 1981, 7; *Vjesnik*, 19. VII. 1980, 7; 20. VII. 1980, 1, 14, 15; *SN*, 21. VII. 1980, 8-9; *Borba*, 27. VII. 1980, 9; Orlandić, n. dj., 306; <http://www.olympic.org/moscow-1980-summer-olympics>, 31. VIII. 2013.

sportaši, a u ime tih dviju zemalja olimpijski su stijeg ponijeli predstavnici njihovih nacionalnih OO-a. Malobrojni liberijski sportaši pojavili su se na otvaranju, da bi se potom povukli s Igara i priključili bojkotu. Premijerne nastupe u olimpijskoj povijesti ubilježili su natjecatelji iz Angole, Bocvane, Jordana, Laosa, Mozambika i Sejšela, dok su Ciprani, nakon olimpijskog debija na ZOI u Lake Placidu, ubilježili prve nastupe na ljetnim Igrama. Jugoslavenske je olimpijce na ceremoniji otvaranja predvodio Matija Ljubek, hrvatski kanuist iz Belišća, osvajač zlatne i brončane medalje na prethodnim Igrama u Montrealu. Za razliku od zemalja koje su odlučile bojkotirati otvaranje, JOK je smatrao da što više članova jugoslavenske olimpijske delegacije treba prisustvovati ceremoniji. Tadašnji košarkaški reprezentativac Branko Skroče se 2012. u intervjuu *Zadarskom listu* ceremonije otvaranja prisjetio kao dugotrajne i naporne, ali dodao da su poslije nje ipak ostali „duboki dojmovi“. *Vjesnikovi* su novinari javljali da je publika srdačno pozdravila jugoslavenske olimpijce. I Mirjana Ognjenović se prijema na otvaranju prisjetila kao odličnog, dok je Mihovil Nakić naveo da na „grandioznoj ceremoniji“ nije bilo posebne reakcije publike prema jugoslavenskim olimpijcima u odnosu na one iz drugih zemalja. Najveći su pljesak, prema *Vjesnikovu* Milanu Bekiću, dobili domaći i natjecatelji iz Afganistana, Kube i Sjeverne Koreje. Izvjestitelj *Sportskih novosti* Zvone Mornar javio je da se Kubancima „napadno dugo aplaudiralo“. Pišući o broju zemalja sudionica, Bekić je javio da u Moskvi „nitko ne operira službenim brojkama“, kao i da je sovjetska televizija izbjegavala prikazati da su predstavnici 16 zemalja na otvaranju nastupali bez nacionalnih zastava. Prenio je da se „među sportašima osjeća sačuvani duh olimpizma, atmosfera prijateljstva i želja za sportskim nadmetanjem“. Javio je i da je u SSSR-u nastavljeno „propagandno nadmetanje sa Zapadom“, kao i da je isticano da je bojkot doživio krah. Zahvaljujući američkim novinarima, afganistanska je kriza bila stalna tema tiskovnih konferencija. Prisjećajući se Igara, Ratko Rudić i Branko Skroče rekli su da bojkot i politika nisu bile teme razgovora među sportašima koji su stigli u sovjetsku prijestolnicu.⁶⁰

Na OI u Moskvi natjecalo se ukupno 5179 sportaša i sportašica iz 80 zemalja, dok 65 zemalja čijim je OO-ima Organizacijski odbor uputio poziv nije sudjelovalo na Igrama. Velika većina od tih 65 zemalja bojkotirala je zbog sovjetske agresije na Afganistan, dok je manji dio istaknuo druge razloge nesudjelovanja, uglavnom ekonomske (npr. Gana⁶¹). Za usporedbu, na OI u Montrealu 1976. nastupilo je 6084 sportaša i sportašica iz 92 zemlje, pri čemu je važno dodati da su brojne afričke zemlje bojkotirale montrealске OI. Stoga valja spomenuti da je na „potpunim“ Igrama u Münchenu 1972. nastu-

60 http://en.wikipedia.org/wiki/1980_Summer_Olympics_boycott#Altered_participants, 31. VIII. 2013; http://en.wikipedia.org/wiki/1980_Summer_Olympics#Participating_NOCs_26_Non-participating_countries_and_regions, 31. VIII. 2013; *Vjesnik*, 19. VII. 1980, 7; 20. VII. 1980, 14, 15; 28. VII. 1980, 3; *SN*, 21. VII. 1980, 8-9; *Zadarski list*, 30. VII. 2012. (<http://www.zadarskilist.hr/clanci/30072012/u-moskvi-srcu-sssr---a-ni-pukovnik-gomeljski-nije-mogao-pobijediti-jugoslaviju>, 10. IV. 2014); Razgovor s Ratkom Rudićem, Zagreb, 6. VI. 2013; Razgovor s Mirjanom Ognjenović, Zagreb, 4. VII. 2013; Razgovor s Mihovилоm Nakićem, Zagreb, 10. VII. 2013.

61 *SN*, 27. V. 1980, 23.

pilo ukupno 7134 sportaša i sportašica iz 121 zemlje. Manji broj zemalja od onoga koji se okupio Moskvi posljednji je put zabilježen još 1956. u Melbourneu.⁶² Iako nije bio prvi ni posljednji, bojkot OI u Moskvi u kvantitativnom je smislu najveći u dosadašnjoj olimpijskoj povijesti, no još je važnije naglasiti njegovu kvalitativnu dimenziju – izostanak velikog broja vrhunskih sportaša, u prvom redu američkih, uvelike je oslabio konkurenciju i devalvirao vrijednost olimpijskih medalja u nekim disciplinama. Iako je nemoguće sasvim precizno odrediti kakva bi bila distribucija medalja (i rekorda) da su u Moskvi nastupili predstavnici SAD-a, SRNJ, Japana, Kine i drugih zemalja, čini se izglednim da bi npr. Amerikanci ostavili dubok trag u atletici i plivanju, a Japanci i Kinezi u gimnastici i odbojci. Sportska redakcija *Borbe* ocijenila je uoči OI da će se „ožiljci bojkota“ najviše osjetiti u atletici, plivanju i boksu. No unatoč bojkotu, u mnogim su sportovima ostvareni vrhunski rezultati, o čemu svjedoči podatak da su svjetski rekordi rušeni 97, a olimpijski 241 put, pa je nakon Igara u 36 različitih sportskih disciplina stajao novi svjetski, a u 74 novi olimpijski rekord.⁶³ Dakle, moskovske su Igre u globalu definitivno bile iznimno kvalitetna, štoviše, vrhunska sportska priredba.

Premda u šestom članku prvog poglavlja Olimpijske povelje piše da su OI natjecanje između sportaša, a ne nacija,⁶⁴ na kraju svakih Igara običaj je načiniti rang-listu najuspješnijih zemalja sudionica, pri čemu se najčešće koriste ljestvice koje kao prvi kriterij uzimaju broj osvojenih zlatnih medalja.⁶⁵ U Moskvi su podijeljena 203 kompleta olimpijskih medalja: po 204 zlatne i srebrne te 223 brončane.⁶⁶ Krnju konkurenciju najbolje su iskoristili domaći sportaši i sportašice koji su osvojili čak 195 odličja, od čega 80 zlatnih (39,2 % svih podijeljenih zlata na OI), 69 srebrnih i 46 brončanih. Uz domaćine, najuspješniji su bili predstavnici i predstavnice DDR-a sa 126 medalja (47 zlata, 37 srebara i 42 bronce). Brojevi će možda najbolje ilustrirati sovjetsko-istočnonjemačku dominaciju na OI 1980. Naime, dvije su najuspješnije zemlje zajedno osvojile 62,25 % svih zlatnih odličja te 50,87 % cjelokupnog fonda medalja. Ipak, još i danas se ne može

62 <http://www.olympic.org/moscow-1980-summer-olympics>; <http://www.olympic.org/montreal-1976-summer-olympics>; <http://www.olympic.org/munich-1972-summer-olympics>, sve poveznice pregledane 31. VIII. 2013; Mađarski član MOO-a Árpád Csanádi prilikom posjeta Sarajevu, u kojemu je boravio na poziv Organizacijskog odbora ZOI 1984, istaknuo je da se zbog bojkota moskovskih OI u nekim sportovima javljaju problemi premalog broja natjecatelja i(li) sudaca. Vidi: *Borba*, 22. VI. 1980, 13.

63 *Borba*, 13. VII. 1980, 13; 19. VII. 1980, 12; Novikov (gl. ur.), n. dj., Vol. 3, 7.

64 *Olympic Charter*, Lausanne 2011, 19. (http://www.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf, 1. IX. 2013)

65 Dojma sam da takve ljestvice imaju određene nedostatke, među kojima se izdvaja vrednovanje jedne zlatne medalje kao većeg postignuća u odnosu na (teoretski) beskonačan broj osvojenih srebrnih i(li) brončanih medalja. Također, ova metoda vrednovanja uspjeha, poput svih ostalih, ekipne sportove dovodi u neravnopravan položaj u odnosu na individualne. Npr. jedan iole svestraniji plivač ili gimnastičar u mogućnosti je na OI osvojiti nekoliko odličja, koja se redom evidentiraju na ljestvici, dok se rukometna, nogometna ili košarkaška medalja računa kao tek jedno odličje, iako u njezinu osvajanju sudjeluje kolektiv.

66 http://en.wikipedia.org/wiki/1980_Summer_Olympics_medal_table, 31. VIII. 2013.

precizno reći u kojoj je mjeri ta dominacija plod sportske izvrsnosti, a u kojoj rezultat masovne i od državnih vlasti sponzorirane uporabe dopinga u SSSR-u i DDR-u.

Jugoslaviju su u Moskvi predstavljala 164 sportaša i sportašice, rekordan broj koji nije nadmašen niti na OI 1984. i 1988. godine, ali koji je izazivao i kritike jer se smatralo da prevelik broj članova jugoslavenske ekipe na OI putuje tek „turistički“.⁶⁷ U svakom slučaju, s 9 osvojenih odličja – 2 zlatna, 3 srebrna i 4 brončana – zauzeto je 14. mjesto na ljestvici uspješnosti. Iako Jugoslavija nikad prije nije osvojila 9 medalja na jednom Igrama, nastup iz 1968. ipak se može ocijeniti uspješnijim jer su u tada osvojenih 8 odličja spadala 3 zlatna. Zlatne su medalje u Moskvi osvojili košarkaši i boksač Slobodan Kačar, srebra su pripala rukometašicama, vaterpolistima i veslačkom dvojcu na pariće (Zoran Pančić – Milorad Stanulov), a bronze košarkašicama, veslačkom dvojcu (Zlatko Celent – Duško Mrduljaš) s kormilarom (Josip Reić), hrvaču Šabanu Sejdiuu i džudašu Radomiru Kovačeviću. S obzirom na tradicionalnu sklonost ekipnim sportovima, najviše je pozornosti posvećeno uspjehu košarkaša, koji su do zlata stigli pobijedivši u svih 8 utakmica, čime su na najbolji mogući način iskoristili američki bojkot. U finalu su s 86:77 svladali Talijane. Golem su doprinos tom povijesnom rezultatu dali hrvatski igrači: Željko Jerkov, prema ocjeni *Sportskih novosti* najbolji igrač finalne utakmice i sportaš mjeseca srpnja u anketi istog lista, potom Mihovil Nakić, Andro Knego, Branko Skroče, Duje Krstulović te kapetan i istinski vođa ekipe Krešimir Ćosić.⁶⁸ Odmah po osvajanju zlata košarkašima je stigla čestitka predsjednika Predsjedništva Cvijetina Mijatovića. U intervjuu objavljenom u *Vjesniku*, izbornik Ranko Žeravica svojim najboljim igračima na OI označio je Dražena Dalipagića, Željka Jerkova i Zorana Slavnića, a rekao je i da će Košarkaškom savezu Jugoslavije predložiti organizaciju utakmice protiv reprezentacije SAD-a.⁶⁹

Troje tadašnjih olimpijaca realno su ocijenili utjecaj bojkota na rezultate svojih reprezentacija, a taj se utjecaj osjetno razlikovao od sporta do sporta. Košarkašima je američko nesudjelovanje umnogome olakšalo put do uspjeha, čega su, kako je rekao Mihovil Nakić, i sami bili svjesni. Ipak, naglasio je da je unatoč izostanku prvih favorita turnir bio iznimno jak. Ratko Rudić je smatrao da bi sudjelovanje reprezentacije SAD-a podiglo kvalitetu vaterpolskog turnira, ali ističe da su najbolje ekipe (SSSR i Mađarska) nastupale u Moskvi. Mirjana Ognjenović naglašava da za ženski rukomet „to i nije bio neki bojkot“ jer su najjače reprezentacije odreda dolazile iz zemalja Istočnog bloka.⁷⁰

67 *Borba*, 29. VI. 1980, 12; 10. VIII. 1980, 11.

68 Mihovil Nakić ističe da je ulogu kapetana Ćosića nemoguće promatrati samo kroz statistiku jer ona ne govori o njegovu iskustvu i liderskim kvalitetama (Razgovor s Mihovилоm Nakićem, Zagreb, 10. VII. 2013). Podaci o statističkom učinku članova jugoslavenske košarkaške reprezentacije na OI u Moskvi dostupni su na: <http://www.basketball-reference.com/olympics/teams/YUG/1980>, 10. VII. 2013.

69 <http://www.sports-reference.com/olympics/countries/YUG/>, 31. VIII. 2013; *SN*, 31. VII. 1980. (noćno izdanje), 3; 1. VIII. 1980, 13; *Vjesnik*, 31. VII. 1980, 1, 7; 5. VIII. 1980, 8; Razgovor s Mihovилоm Nakićem, Zagreb, 10. VII. 2013.

70 Razgovor s Ratkom Rudićem, Zagreb, 6. VI. 2013; Razgovor s Mirjanom Ognjenović, Zagreb, 4. VII. 2013; Razgovor s Mihovилоm Nakićem, Zagreb, 10. VII. 2013.

Iako ljestvica uspješnosti navodi da su jugoslavenski predstavnici i predstavnice osvojili 9 odličja, taj detalj treba precizirati podatkom da se s medaljom iz Moskve vratilo ukupno 57 članova jugoslavenske olimpijske ekipe.⁷¹ Dakle, prosječno je 6,33 sportaša sudjelovalo u osvajanju svake medalje evidentirane na ljestvici, a taj prosjek svjedoči o kvalitetnim nastupima predstavnika u ekipnim sportovima. Od ukupno 57 medalja, s koliko ih se jugoslavenska olimpijska reprezentacija vratila iz Moskve, dvadeset i jednu su donijeli hrvatski sportaši i sportašice, što govori o njihovu značajnom doprinosu⁷² ovom uspjehu. Predsjednik JOK-a Đorđe Peklić okarakterizirao je OI u Moskvi najuspješnijima u povijesti za jugoslavenski sport. Doduše, u toj je računici, osim medalja, uspjehom smatrao i osvajanje četvrtih, petih ili šestih mjesta. Izjavio je da je zadovoljan rezultatima, ali i svjestan da se moglo i bolje. Kao oni od kojih se očekivalo više apostrofirani su atletičari, boksači, džudaši, hrvači, rukometaši, nogometaši i strijelci. *Borbin* sportski novinar Vladimir Stanković pisao je da se rezultatima jugoslavenskih olimpijaca može biti „relativno zadovoljan“, ali dodavši da se zbog okrnjene konkurencije računalo na još pokoju medalju. Orlandića su najviše razočarali neodgovorni i neozbiljni nastupi nogometaša.⁷³

Na zatvaranju Igara 3. VIII. Killanin je posljednji put istupio kao predsjednik MOO-a. Sportaše iz svih zemalja pozvao je da se za 4 godine okupe u Los Angelesu. Na ceremoniji je udovoljeno američkom zahtjevu da zatvaranje protekne bez podizanja i sviranja *Star-Spangled Banner*a, iako je Killanin ranije prijetio mogućnošću da Los Angeles ostane bez domaćinstva 1984. ukoliko se na Lenjinovu stadionu ne zavijori američki nacionalni stijeg. Irski je lord popustio, te se obratio Carteru osobnim pismom kojim je skrenuo pozornost na opasnost od daljnjih napetosti između supersila. MOO je našao kompromisno rješenje situacije s himnom i zastavom – umjesto američke odsvirana je losanđeleska himna, a isti je slučaj bio sa zastavom, pa se na stadionu umjesto stijega sljedeće zemlje domaćina, zavijorio onaj sljedećeg grada domaćina. Neizvjesnu budućnost olimpizma i sudbine predstojećih Igara nagovještavala je poruka na velikom semaforu kojom je ceremonija zatvaranja okončana – *Doviđenja na XXIII Olimpijskim igrama* umjesto očekivanog *Doviđenja u Los Angelesu*.⁷⁴

Uz bojkot i kvalitetne rezultate, OI u Moskvi obilježila je izvrsna organizacija, ali i prilično neugodna atmosfera u olimpijskom selu i na gradskim ulicama. *Sports Illustrated* je javio da olimpijsko selo zbog žičanih ograda koje ga okružuju i naoružanih

71 <http://www.sports-reference.com/olympics/countries/YUG/summer/1980/>, 9. I. 2013.

72 Hrvatske olimpijke i olimpijci odigrali su ključne uloge u ekipnim sportovima. Rukometašica Biserka Višnjic s 33 postignuta zgoditka bila je najefikasnija igračica moskovskog turnira, na kojemu su nastupile još 3 hrvatske rukometašice – Katica Ileš, Mirjana Ognjenović i vratarka Ana Titlić. U vaterpolskoj je reprezentaciji igralo 6 hrvatskih igrača: Luka Vezilić, Damir Polić, Zoran Roje, Milivoj Bebić, Boško Lozica i kapetan Ratko Rudić, koji je s 13 postignutih golova bio drugi strijelac reprezentacije i osmi čitavog turnira. Vidi: Novikov (gl. ur.), n. dj., Vol. 3, 359-365, 501-505, 513.

73 *Vjesnik*, 3. VIII. 1980, 13; *Borba*, 3. VIII. 1980, 11; 10. VIII. 1980, 11; Orlandić, n. dj. 307.

74 Novikov (gl. ur.), n. dj., Vol. 2, 298-306; *SN*, 1. VIII. 1980, 3; 2. VIII. 1980, 8; *Olympic Review*, br. 154, kolovoz 1980, 444.

sovjetskih vojnika koji njime patroliraju ostavlja dojam zatvoreničkog logora. Brojna vojna lica zauzela su mjesta na tribinama sportskih objekata, a pripadnici sovjetskog pješaštva, mornarice i zrakoplovstva brinuli su o podizanju zastava na svim ceremonijama za vrijeme OI. Moglo se čuti da Igre protječu u „vojnoj atmosferi“. Nizozemski je novinar potpredsjednika Organizacijskog odbora Vladimira Popova na jednoj od njegovih konferencija za tisak pitao koliko je vojnika i policajaca angažirano za potrebe OI te koliko ih nosi oružje, na što je Popov odgovorio da „zalazimo u oblast koja ne trpi statistiku“. Branko Skroče i Mihovil Nakić navode da su jugoslavenski košarkaški reprezentativci olimpijsko selo napuštali samo prilikom odlazaka na utakmice i treninge. Nakić potvrđuje kvalitetnu organizaciju OI (dostupnost uvoznih proizvoda, komfor u olimpijskom selu), ali se prisjeća dojma socijalističkog „sivila“, odnosno lošeg životnog standarda većine moskovskog stanovništva. No sovjetska se propaganda trudila da u svijet odlaze samo pozitivne vijesti, dok su negativne bile cenzurirane. Na Crvenom trgu došlo je do manjih nemira – skupina prosvjednika zahtijevala je zaštitu ljudskih prava i oslobađanje političkih zatvorenika, ali sovjetska ih je milicija brzo pohapsila. Događaj je predstavljao ogromnu senzaciju za strane novinare pa je u zemljama Zapada dobio velik publicitet. Pozornost je privukao i potez francuskih sportaša koji su članovima Organizacijskog odbora uručili akt o ljudskim pravima i demokratizaciji sporta. Po prvi put nakon 1928. OI su protekle bez prisutnosti *Coca-Cole*, koja je u Moskvi trebala biti glavni opskrbljivač bezalkoholnim pićima. Kompanija je tu odluku priopćila u drugoj polovici ožujka, prije no što je USOC izglasao bojkot. Povlačenje značajnih financijskih sredstava, točnije 85 milijuna USD, koliko je Organizacijski odbor trebao uprihoditi od NBC-ja, američke televizijske kuće koja je nakon USOC-ove objave bojkota odlučila povući kamere iz Moskve, nije utjecalo na organizaciju jer su Igre financirane iz sovjetskog državnog proračuna. Organizacijski je odbor nakon OI priopćio da je prodano 5,147.368 ulaznica, od čega najviše za nogomet (više od 1,8 milijuna) i atletiku (1,1 milijun). Iako se očekivalo 300.000 inozemnih posjetitelja, na kraju ih je bilo upola manje, a „njihova“ mjesta na tribinama popunili su Sovjeti.⁷⁵

Zaključak

Bojkot moskovskih Igara, najmasovniji u olimpijskoj povijesti, očigledan je primjer političke zloupotrebe olimpizma i „pada“ Coubertinove ideje o sportu kao sredstvu

75 Boršić, n. dj., 152; Scambler, n. dj., 109; *Olimpijska duga*, rujan 1988, 74; *Olympic Review*, br. 155, rujan 1980, 498; Jakovina, „Olimpijske igre rat su bez pucanja i orgije mržnje“, *Vjesnik*, 23. III. 1980, 2; 3. VIII. 1980, 12; *SN*, 8. VII. 1980, 8; *Borba*, 28. VII. 1980, 11; Razgovor s Mihovилоm Nakićem, Zagreb, 10. VII. 2013; <http://www.sports-reference.com/olympics/summer/1980/>, 25. VIII. 2013; *Sports Illustrated*, 28. VII. 1980. (<http://sportsillustrated.cnn.com/vault/article/magazine/MAG1123628/2/index.htm>, 8. XI. 2013); *Zadarski list*, 30. VII. 2012. (<http://www.zadarskilist.hr/clanci/30072012/u-moskvi-srcu-sssr---a-ni-pukovnik-gomeljski-nije-mogao-pobjediti-jugoslaviju>, 10. IV. 2014).

povezivanja različitih nacija. Stoga zajedno s nadolazećim protubojkotom losanđeleških OI predstavlja vrhunac Hladnog rata u sportu i razlog zbog kojega se o ranim osamdesetim godinama prošlog stoljeća govori kao o periodu duboke krize olimpijskog pokreta.

Američkoj je administraciji kao povod za bojkot poslužila sovjetska agresija na „miroljubivi i duboko religiozni Afganistan“, no jasno je da se službeni Washington nije vodio čisto altruističkim motivima već prvenstveno američkim strateškim interesima, što ni sam Carter nije izbjegavao spomenuti. Suprotno uobičajenim interpretacijama, Sarantakes smatra da je upravo bojkot moskovskih Igara „ubio“ detant, a ne sovjetska intervencija u Afganistanu, koji označava strateški nevažnom zemljom. Ipak, valja upozoriti da njegova usporedba (pre)odlučne reakcije Bijele kuće nakon sovjetske intervencije u Afganistanu s mlakima nakon sovjetskih intervencija u Mađarskoj 1956. ili Čehoslovačkoj 1968.⁷⁶ i nije najsretnija jer je Afganistan bio nesvrstana zemlja, dok su Mađarska i Čehoslovačka bile zemlje Varšavskog pakta. Također, čini se izglednim da bojkota ne bi bilo da SSSR nije prethodno otpočeo s agresijom na Afganistan, pa je stoga prilično dvojbeno može li se (veću) odgovornost za slom detanta pripisati politici Bijele kuće. Primjedbe američke administracije da će SSSR pokušati iskoristiti OI u promidžbene svrhe pokazale su se točnima, pri čemu se posebno skandaloznim čini sovjetsko inzistiranje na tvrdnji da je organizacija Igara dokaz „miroljubive sovjetske vanjske politike“. Ne treba smetnuti s uma ni činjenicu da su se Amerikanci spremali za predsjedničke izbore, održane ujesen 1980, pa je Carterov nepopustljiv stav prema SSSR-u i moskovskim Igrama vjerojatno povezan i sa željom da popravi poljuljani ugled među biračima, nezadovoljnima slabljenjem američkog u odnosu na sovjetski položaj u svijetu tijekom njegova mandata.

Iako nacionalni OO nije morao podržati inicijativu Bijele kuće, prilično je logično da se odlučio za takvo rješenje jer je Vlada najavila da će u suprotnom otežavati rad američkih sportskih saveza. Stoga se odluku USOC-a može okarakterizirati kao kompromisno popuštanje pritisku Carterove administracije, što otvara mogućnost relativizacije autonomije nacionalnog OO-a o državnim vlastima. David Miller ističe da je ta autonomija ionako bila ograničena Zakonom o amaterskom sportu (*Amateur Sports Act*⁷⁷), kojim je USOC još 1978. u određenoj mjeri stavljen pod Vladinu kontrolu.⁷⁸ Od američkih se sportaša i sportskih dužnosnika moglo čuti podosta kritika na račun predsjednikove inicijative, a prilikom glasovanja u Colorado Springsu USOC-ovi su delegati trećinom glasova poduprli američki nastup u Moskvi. Dakle, postojala je relativno brojna opozicija.

Američka je administracija znala da je nužno da se što više zemalja priključi bojkotu kako bi čitava akcija bila uspješna. Carter u memoarima navodi da se radilo o

76 Sarantakes, n. dj., 13, 265.

77 Amateur Sports Act of 1978 Statement on Signing S. 2727 Into Law, 8. XI. 1978. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=30133>, 31. VIII. 2013).

78 Miller, n. dj., 225.

„iscrpljujućoj borbi s neizvjesnim ishodom“, kao i da nije očekivao da će biti tako teško uvjeriti druge zemlje da se pridruže SAD-u.⁷⁹ Nastup sportaša iz 80 zemalja u Moskvi interpretiran je na sasvim različite načine – sovjetska je propaganda inzistirala da je bojkot doživio krah, iako je broj od 65 zemalja čiji se sportaši nisu natjecali na OI otprilike odgovarao najavama Bijele kuće. Pero Zlatar navodi da je Carter očekivao još veći broj otkaza.⁸⁰ U političkom su smislu SAD dobile i jaču podršku, ali su relativno brojni OO-i, posebice zapadnoeuropski, unatoč pritiscima i preporukama svojih vlada odlučili poslati ekipe u Moskvu. Čelnik USOC-a Robert Kane smatrao je da je sudjelovanje na Igrama sportaša iz zemalja koje su figurirale kao američke saveznice predstavljalo važnu propagandnu pobjedu SSSR-a.⁸¹ Predsjednik MOO-a Killanin u memoarima ocjenjuje da bojkot nije uspio, ali priznaje da je predstavljao najveći udarac olimpijskom pokretu od uspostave modernih OI, te navodi da su moskovske Igre bile „tužne“ zbog odsustva mnogih vrhunskih sportaša.⁸² Orlandić drži da je „Krnja olimpijada bila [...] neuspjeh sovjetske politike, ali je njeno održavanje bilo ne manji neuspjeh politike SAD“⁸³.

Iako je u nekim ranijim slučajevima držanje MOO-a pridonosilo različitim vrstama zlorabe olimpijske, krovna se olimpijska organizacija u slučaju moskovskih OI postavila principijelno i ispravno, te je poduzimala sve što je mogla kako bi izmirila supersile i navela SAD na odustajanje od bojkota. Miller smatra da Killanin nije mogao utjecati na SAD, ali ističe da je mogao uložiti više napora u sastanke s političkim dužnosnicima drugih zemalja, te se pita je li prepuštanjem odluke nacionalnim OO-ima podcijenio situaciju, odnosno američku vladu i javnost, na što Sarantakes u svojoj knjizi daje potvrđan odgovor.⁸⁴ Sigurno je da Killanin nije raspolagao mehanizmima koji bi mu omogućili učinkovito vršenje pritiska na USOC, a u tom smislu postoje izgledi da bi se sve odvijalo na drugačiji način da na praškom zasjedanju MOO-a 1977. nije odbijen prijedlog da se zemljama koje su godinu ranije bojkotirale montrealke OI zabrani nastup na sljedećim Igrama.⁸⁵

Ukoliko se bojkot moskovskih Igara promatra kao samodostatan čin, treba ga ocijeniti relativno uspješnim potezom američke administracije; ne samo zbog broja zemalja čiji se sportaši nisu natjecali u Moskvi, već i stoga što je uspio uzdrmati Sovjete i natjerati njihovu propagandu na visok stupanj aktivnosti usmjeren ka stvaranju dojma da je inicijativa Bijele kuće doživjela krah. No imajući na umu da je bojkot bio sredstvo a ne cilj sam po sebi, nužno je sagledati njegove posljedice. Takav pristup dovodi do drukčijeg zaključka – napetost između Moskve i Washingtona je produbljena, SSSR se još dugo nije povukao iz Afganistana, a položaj sovjetske KP u samom SSSR-u nije bio

79 Carter, n. dj., 482, 526.

80 *Olimpijska duga*, rujan 1988, 72.

81 Sarantakes, n. dj., 228.

82 Killaninovi memoari prema: Miller, n. dj., 228; Sarantakes, n. dj., 12.

83 Orlandić, n. dj., 305.

84 Miller, n. dj., 226; Sarantakes, n. dj., 114.

85 Miller, n. dj., 223.

poljuljan, dakle američkoj vladi odluka o bojkotu nije donijela nikakav politički ili gospodarski profit u odnosu na SSSR. Neki su analitičari bojkot naveli jednim od razloga zbog kojih je Carter teško poražen na predsjedničkim izborima, a i sâm predsjednik je u memoarima bojkot okarakterizirao potezom koji mu je politički naštetio i učinio ga ranjivim pred oponentima.⁸⁶ Takve se ocjene čine prilično dvojbenima jer je Carterova inicijativa dobila snažnu podršku Kongresa i Senata te većine američkog stanovništva, a podupro ju je i predsjednički protukandidat Ronald Reagan.⁸⁷

Najveći gubitnik u čitavoj priči svakako su bile Olimpijske igre, odnosno njihov najvažniji, sportski aspekt – konkurencija je bila osjetno oslabljena izostankom SAD-a i još nekoliko velikih sportskih nacija, zbog čega je došlo do „pada vrijednosti“ priličnog broja medalja u različitim sportovima. Brojnim je sportašima uskraćena rijetka, nekima i jedinstvena prilika da budu sudionici najveće sportske manifestacije. Unatoč tome, neosporno se radilo o iznimno kvalitetnim Igrama, s obzirom na broj srušenih rekorda vjerojatno i najboljima u dotadašnjoj olimpijskoj povijesti. Iz današnje perspektive, čini se da bi za Carterovu administraciju bilo efektivnije da je nacionalnim olimpijcima omogućila da nastupe u Moskvi jer bi im tako pružila priliku da se iskažu u dvorištu najvećeg sportskog i političkog rivala, ne samo natjecateljskim uspjesima i eventualnim trijumfima nad sovjetskim olimpijcima, već i tihim ili glasnim izražavanjem nezadovoljstva agresijom na Afganistan. I sami su sportaši nerijetko isticali da bi upravo olimpijski trijumfi nad sovjetskim predstavnicima usred Moskve bili najbolji način kažnjavanja SSSR-a.⁸⁸

Što se tiče Jugoslavije, odluka tadašnjeg političkog rukovodstva da se ne slijedi inicijativu Bijele kuće ispostavila se kao mudar potez. U političkom smislu, odnosi sa SAD-om su ostali više nego dobri, što je potvrdio i Carterov lipanjski posjet Beogradu. Amerikanci su očigledno bili spremni tolerirati neslaganje oko OI, jer im je mnogo važnije bilo čuvanje jugoslavenske nesvrstanosti i neovisnosti, odnosno držanje Jugoslavije podalje od SSSR-a. S druge strane, izgledno je da bi eventualni jugoslavenski bojkot OI žestoko uzdrmao odnose između Beograda i Moskve, koji unatoč jugoslavenskoj osudi sovjetske intervencije u Afganistanu nisu bili nepovratno uništeni. Osim o mogućnosti sovjetske intervencije u Jugoslaviji, Beograd je morao voditi računa i o važnosti SSSR-a kao svog najvećeg trgovinskog partnera, te je stoga logično da nije poduzeo mjere kojima bi sankcionirao sovjetsku agresiju na nesvrstani Afganistan. Tako su u mjesecima između izbijanja afganistanske krize i početka moskovskih OI *Vjesnik* i *Borba* prenosili brojne informacije o susretima jugoslavenskih i sovjetskih diplomata, njihovu razmjeni mišljenja o međunarodnim odnosima i razgovorima o unapređenju suradnje, koja se nesmetano odvijala na privrednom, znanstvenom i kulturnom planu. I dok su

86 *Olimpijska duga*, rujan 1988, 77; Carter, n. dj., 543.

87 Sarantakes, n. dj., 86, 181-182; Remarks and a Question-and-Answer Session With Reporters on Foreign and Domestic Issues, 14. V. 1984. (<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=39926>, 1. IX. 2013).

88 Sarantakes, n. dj., 88.

vlasti uspjele vješto balansirati između Washingtona i Moskve, sportaši su se uspjeti rezultatski iskazati na Igrama, a njihovim je postignućima, u nekim slučajevima, bojkot svakako pripomogao. Ipak, rezultat iz Moskve bit će obilato nadmašen na sljedećim OI u Los Angelesu, na kojima je jugoslavenska olimpijska ekipa osvojila rekordan broj medalja, dobrim dijelom upravo zahvaljujući protubojkotu SSSR-a i zemalja sovjetskog bloka. Nema sumnje da su jugoslavenske vlasti bile upoznate s potencijalima promidžbe zemlje posredstvom sportskih uspjeha.

U konačnici, bojkot je oprimjerio neodvojivost (hladnoratovske) politike od sporta i, koliko god paradoksalno zvučalo kad su u pitanju SAD, potvrdio da su Igre supersilama izrazito značajna manifestacija čija važnost uvelike nadilazi sportsku dimenziju. Doista, OI su, kako se govorilo, supersilama bile idealan način za vođenje rata bez ubijanja. Bojkot moskovskih OI prvorazredan je primjer zloupotrebe olimpizma kao hladnoratovskog političkog oružja, zbog čega su te Igre ostale možda i više zapamćene po političkoj instrumentalizaciji događaja nego po vrhunskim sportskim rezultatima ostvarenima tom prigodom.

Popis korištenih materijala

Izvori

Olympic Charter, Lausanne: International Olympic Committee, 2011. (http://www.olympic.org/Documents/olympic_charter_en.pdf, 1. IX. 2013)

The American Presidency Project (<http://www.presidency.ucsb.edu/index.php>, 1. IX. 2013)

The National Archives (<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/>, 1. IX. 2013)

Periodika

Borba, Zagreb

Olimpijska duga, izvanredno izdanje uz informativno-politički tjednik *Danas*, Zagreb, rujan 1988.

Olympic Review (službeno glasilo MOO-a), Lausanne / Korišteni brojevi časopisa dostupni su na: <http://library.la84.org/OlympicInformationCenter/OlympicReview/>, 1. IX. 2013.

Sports Illustrated, New York

Sportske novosti, Zagreb

Vjesnik, Zagreb

Zadarski list, Zadar

Razgovori

s Ratkom Rudićem, hrvatskim vaterpolistom, jugoslavenskim reprezentativcem na OI u Moskvi, Zagreb, 6. VI. 2013.

s Mirjanom Ognjenović, hrvatskom rukometašicom, jugoslavenskom reprezentativkom na OI u Moskvi, Zagreb, 4. VII. 2013.

s Mihovilom Nakićem, hrvatskim košarkašem, jugoslavenskim reprezentativcem na OI u Moskvi, Zagreb, 10. VII. 2013.

Knjige

Boršić, Marijan: *Od Atene do Atene: Ljetne olimpijske igre 1896. – 2004.*, Zagreb: Naklada Stih, 2004.

Carter, Jimmy: *Keeping Faith: Memoirs of a President Jimmy Carter*, Toronto – New York – London – Sydney: Bantam Books, 1982.

Jakovina, Tvrtko: *Treća strana Hladnog rata*, Zaprešić: Fraktura, 2011.

Miller, David: *The Official History of the Olympic Games and the IOC: Athens to Beijing, 1894 – 2008*, Edinburgh – London: Mainstream Publishing Company, 2008.

Novikov, I. T. (gl. ur.): *Games of the XXII Olympiad – Volume 2: Organisation*, Moskva: Fizkultura i Sport, 1981.

Isti (gl. ur.): *Games of the XXII Olympiad – Volume 3: Participants and Results*, Moskva: Fizkultura i Sport, 1981.

Orlandić, Marko: *U predvečerje sloma (Sjećanja jugoslovenskog ambasadora u Moskvi 1979–1982)*, Podgorica: Pobjeda, 2002.

Sarantakes, Nicholas Evan: *Dropping the Torch: Jimmy Carter, the Olympic Boycott, and the Cold War*, New York: Cambridge University Press, 2011.

Scambler, Graham: *Sport i društvo: istorija, moć i kultura*, prev. G. Erdei, Beograd: Clio, 2007.

Thatcher, Margaret: *The Downing Street Years*, New York: HarperCollins, 1993.

Članci

Jakovina, Tvrtko: *Olimpijske igre rat su bez pucanja i orgije mržnje*, rukopis, 2008.

Rose, Andrew K.: *Why bid for the Olympic Games?*, 2009. (<http://www.voxeu.org/article/why-bid-olympic-games>, 1. IX. 2013)

Internet

<http://www.aldaver.com/>

<http://www.basketball-reference.com/>

<http://news.bbc.co.uk/>

<http://olympiastatistik.de/>

<http://www.olympic.org/>

<http://www.sportshistorytoday.com/>

<http://www.sports-reference.com/olympics/>

http://en.wikipedia.org/wiki/Main_Page

SUMMARY

1980 Moscow Olympics Boycott

Initiated by the US administration as one of the countermeasures to the Soviet invasion of Afghanistan, 1980 Moscow Olympics Boycott is a first-rate example of political abuse of sport and olympism. Together with the upcoming Soviet (counter)boycott of the 1984 Los Angeles Olympics, it represents the culmination of the Cold War in the sport, and the reason why the 1980s should be characterized as a period of profound crisis of the Olympic Movement. Although the Soviet propaganda persistently emphasized that the boycott had collapsed, athletes from 65 countries didn't compete in Moscow, so it could be said that the US initiative still encountered relatively good response, especially in the African and Asian Islamic countries. It is also important to point out that the athletes from politically and sports important countries such as West Germany, China, Japan and Canada didn't participate at Moscow Olympics.

However, from a political and diplomatic point of view, actions taken by Carter's administration hadn't brought any concrete results to US: Soviet troops were still a long time kept in Afghanistan and the position of the Soviet CP in the country wasn't compromised. It must also be mentioned that Moscow Olympics featured athletes from most of the Western European countries which have figured as US allies and sporting superpowers, with a particular National Olympic Committees (eg. British and Italian) opposing to the pressure state authorities conducted in order to not participate at the Olympics. Hosts also sought to abuse the Olympics, especially by advertising the fact that these were the first Olympics to be held in a socialist country, what Kremlin tried to interpret as a proof of the correctness of Soviet foreign policy. Within the worsening US-Soviet relations, Yugoslavia was set consistently „non-aligned“, declaratively condemning Soviet aggression in Afghanistan, but doing nothing to actually penalize it at the same time, thereby rejecting the boycott. It proves that its political leadership was aware of the possibilities of promotion through sports success.

Although the boycott of some sporting superpowers greatly affected the quality of some competition in the Soviet capital (eg. in athletics, swimming, boxing, basketball), the 1980 Moscow Olympics, however, must be appraised as a top-level sports event.

Keywords: 1980 Moscow Olympics, boycott, USA, Jimmy Carter, USSR, International Olympic Committee, Michael Killanin, Yugoslavia